

III RIIGIKOGU

8. istungjärk. Protokoll nr. 222 (23).

1929.

III Riigikogu koosolek 28. veebruaril 1929
kell 17.

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: sise- ja kohtuminister **T. Kalbus**, välisminister **J. Lattik**, raha- ja kaubandus-tööstusminister **A. Oinas**, põllutöominister **K. Soonberg**, teedeminister **O. Köster**, töö-hoolekande- ja haridusminister **L. Johanson**.

Päevakord:

1. Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse maksvusetuks tunnistamise seadus — **K. Tamme** ettepanek.

2. Riigiteenijate teenistusevanuse tasu seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Sõjakohtute seaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Lelle jaama laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.

5. Vabariigi Valitsuse ja ministriumide korraldamise seadus — II lugemisel.

6. Talumajandusnõuande korraldamise seadus — II lugemisel.

7. Asunduskapitali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Võru-Petseri kinnistusejaoskonna seadus — üldkomisjoni ettepanek.

9. Seadus öötöö keelu kohta pagaritöötuses — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

10. Vene-Balti laevachituse ja mehaanika A/-seltsi kinnisvarale kinnistatud obligatsioonide omandamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

11. Kinnistusüksuste tükeldamise ja liitmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

12. Talumaade tükeldamise alammäärade muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, vahepeal abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.20 min.

1. Päevakorra Juhataja **K. Ein-**
täiendamine. **bund**: Riigikogu koosolek on avatud.

Päevakorda võetakse nähtava enamusega **M. Martinson**'i (põl) ettepanekul 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretär **J. Piiskar**: Riigikogu juhatus poolt on antud komisjonidesse järgmised seaduseelnõud:

1. Tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus väljakutse toimetamise asjus — üldkomisjoni;

2. Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus — üldkomisjoni;

3. Sõjast keeldumise lepingu viibimata maksmapaneku protokollkiinnitamiseseadus — väliskomisjoni;

4. Laevaliinde laenu riikliku kindlustuse ja toetuse andmise seadus — rahaasjanduse komisjoni — laiendatud koosseisus;

5. 1928./1929. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2 — rahaasjanduse komisjoni — laiendatud koosseisus.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Nähtava enamusega valitakse maakomisjoni **J. Teetsov**'i asemele **J. Hüner**son (põl).

4. Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse maksvusetuks tunnistamise seadus — **K. Tamme** ettepanek.

K. Tamm (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sotsiaalkomisjonis oli 1929. a. alul arutamisel seadus, millel käesoleva seadusega üks ja sama sisu ja missuguse seaduse arutamist sotsiaalkomisjon otsustas katkestada määramata aja peale, ehk küll töö-hoolekandeministeeriumi esindaja komisjonis sisulisele arutamisele vastu ei väienu, vaid ainult saladuslikult lausus: Vabariigi Valitsuse seisukoht elnõu suhtes on eitav välispoliitilistel põhjustel.

Võib oletada, et Vabariigi Valitsus on ehk arvamisel, et muudetava seaduse § 3. märkus ja § 9. on seotud konventsioonidega, ja et seepärast Eesti parlamendil puudub õigus ja võimalus ülemalnimetatud seadust maksvusetuks tunnustada. Nimetatud paragrahvides tähendatud küsimused on käesolevas seaduses kõrvalküsimusteks, sest seaduse pealkirjast on näha, et see on põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus, nii et see muid küsimusi ei peaks sisaldama. Seaduse § 9. räägib õnnetusjuhtumistest ja mis siis teha, kui õnne-

tusjuhtumine sünnib. § 3. märkus räägib veel 14-aastaste koolialiste laste tööst. § 9. on seadusse tulnud, nagu üks vana ja tuntud õiguseteadlane ütles, kes esimese Riigikogu liige ei olnud, kontrabandina.

Konventsioonid õnnetusjuhtumiste kohta põllutöös ja kuni 14 aastat vanade koolialiste laste töö kohta ei tee meile aga mingisuguseid takistusi 1921. a. 1. nov. seaduse muutmiseks, sest ei ole seaduse § 3. ühes märkusega ja § 9. vastu võetud ei konventsiooni ega ka ratifitseerimise sunnil.

Kui põllutöölise seadus 1. nov. 1921 Riigikogu poolt vastu võeti, rippusid koolialiste laste ja põllutöölise õnnetusjuhtumiste konventsioonid alles õhus, ja need astusid jõusse — esimene 31. aug. 1923 ja teine 26. veebr. 1923 — vaata tööbüroo juhataja aruande II osa 1927. a. kohta. Ratifitseerimise meie nimetatud konventsioone pärast põllutöölise seaduse vastuvõtmist, nimelt 29. juunil 1922, missugused ratifitseerimised registreeriti rahvasteliidu peasekretäri juures esimestena ja nimelt 8. sept. 1922 — vaata tööbüroo juhataja aruande II osa 1927. a. kohta.

Sotsiaalkomisjonis toodi küllalt kaaluvaid põhjusi 1. novembri 1921. a. seaduse vastu ette.

Nii et minu ettepanek on, asuda otsekohe käesoleva seaduseelnõu I lugemisele.

J. Vain (stp) (korra kohta): Riigikogu töötamine on ebamäärane, kui tema komisjon, antud korral sotsiaalkomisjon, seaduseelnõu arutab, ja enne, kui see sealt tagasi tulnud, Riigikogu pleenum seaduseelnõu tagasi lükab. Ma esitaksin sel juhtumisel küsimuse, kas komisjon arutab teist eksemplari edasi ja toob selle tagantjärele teist korda tagasilükkamiseks? Seda eelnõu on kaks eksemplari komisjonis, ja antud korral on härra Tamme ettepanek kolmas väljaanne. Kas see kirjutusemasinal ümber kirjutatud ja täpselt sama on, selle kohta puudub selgus. Kui see ka täpne ei ole, siis niisugune seaduseandlus senise korraga kokkukõlas ei ole. Härra Tamm ja tema parteikaaslased peaksid rehkendama sellega, et eelnõu paljundamine riigile midagi maksab. Kuna kahe järgmise eksemplari paljundamine ülearuseks muutub, siis oleks võidud need kulud täitsa ära hoida. Teen ettepaneku, anda eelnõu sotsiaalkomisjoni.

Mis puutub sisse, mida härra Tamm käsib, siis näevad konventsioonid põllutöölise tööaja ja palgaolude kohta eriseadusi ette. Meie ei ole jõudnud põllutöölise seadusega mingisugusele imedemaale. Kui tahetakse mõnel alal võrrelda meid Taaniga, siis peaks

härra Tamm teadma, et Taanis on maksimas seadused, mille põhjal maksavad ka maatöölise kohta kollektiivlepingud.

M. Martinson (põl): Kõigile Riigikogu liikmetele peaks seisukord selge olema, et säärase seadustega viivitamine enam tarvilik ei ole. Härra Vain põhjendab, et seaduseelnõu paljundamine Riigikogule asjata kulu teeb, — ja tõepoolest siis, kui seadus antakse komisjoni ja seal istutakse, siis tõepoolest toob ta riigile kulu. Segakomisjoni ei ole mitte üks praegune töö-hoolekandeminister kokku kutsunud, vaid ka teised, ja kuipalju on need rahvale kulu sünnitanud! Töölise esindajad on pidanud kokku tulema vallamajadesse, maakonna linnadesse ja üleriiklikult Tallinna. Kuipalju on need päevarahasid saanud! Peab küll ütleva, see kulu on võrdlemisi suur, kui seda kokku võtta. Kui Riigikogu liikmed tahavad seda ebaloomuliku seisukorda, mille kohta elu on näidanud, et see seadus täiesti vastuvõtmatu, edasi lasta püsida, et mõni töö-hoolekandeminister veel kord neid segakomisjone üles soendada saaks ning rahvale kulu teha, siis ei ole see õige. Tõepoolest, sotsialistide seisukoht on arusaadav, nad soovivad, et oleks püha, püha alati, aga mitte ühtki äripäeva. Mulle on arusaamatu, mispärast koonduslaste esindajad komisjonis on seletanud, et nad ei saa selle seaduse kaotamise poolt olla. Südamel on poolt, ja ka maale minnes ütlevad, et meie oleme poolt, — aga mis teete teie Riigikogu nelja seina vahel? See on kometimäng. See ei ole otsekohe Riigikogu liikme seisukoht. (J. Fuks, as: Pätsi valitsuse ajal võeti vastu, nüüd räägib!) Kas teie teate, missugune Riigikogu koosseis siis oli, kui see seadus härra Pätsi valitsuse ajal vastu võeti? Meie oleme arusaamisele jõudnud, et see seadus tarvilik ei ole ja tuleb kaotada.

Sellepärast on rkl. Tamme ettepanek loomulik, et põllutöölise tööaja seaduse kaotamise seadus kohe arutamisele võetaks. Küsimus on meie arvates täiesti selge ja ei võta palju aega, vaevalt kulub 10 minutit selle otsustamiseks, ja sellest ei teki siis enam kulu ei riigile, rahvale ega Riigikogule.

A. Laur (as): Meie ei taha põhimõttelikult vastu vaielda sellele seaduseelnõule, tahame aga küll vastu vaielda korrale, mida härra Tamm selle seaduse arutamisel tahab kasutada. Nimelt on kaks samasisulist seaduseelnõu juba sotsiaalkomisjonis, ja kui nüüd on kolmas tulnud samasisuline, siis on loomulik, et ka see eelnõu tuleks anda samasse komisjoni. Sellepärast on päris loomulik, et seaduseelnõu

peaks minema sotsiaalkomisjoni, kus selle üle võidakse rääkida poolt ja vastu. Igatahes puudutab see seaduseelnõu rahvusvahelist konventsiooni, ja seda konventsiooni nii kergesti, kümne minuti jooksul, nagu härra Martinson arvas, ei saa lahendada. Härra Martinson võib ju tarvitada demagoogilisi võtteid ja sõnu, aga meie ei ole sellel seisukohal, et demagoogiat teha, vaid tahame seaduseelnõu tõsiselt arutada.

K. Tamm (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meil on siin ühe väga väikese ja väga selge seaduseelnõuga tegemist. Kolmas Riigikogu on oma töö lõpul, ja Riigikogu liikmed on omandanud teatud töövilumuse ja kogemuse ning võiksid käesolevat seaduseelnõu kohe arutada. Peale selle on neid küsimusi komisjonides põhjalikult kaalutud, ja seal on asunikkude esindajad härrad Saar ja Kornell avaldanud mõtet, et nad on vanade põllumeestega ühel arvamisel ja ei saa sisuliselt pooldada 1921. a. vastuvõetud seadust. Pärast aga, mingisugustel põhjustel, hakkasid nad teistsugust seisukohta pooldama, et käesoleva seaduseelnõu lugemine tuleks edasi lükata või katkestada. Igatahes mingisugused takistused neil olid. Võibolla mõned asjad, mis neil olid sotsialistidelt välja kaubeldud, olid saamata, ja see muutis nende meelt. Ma arvan, et esialgsed seisukohad olid neil siiski õiged. Hiljem asus härra Saar veidrale seisukohale — tembeldas 1921. a. seaduse härra Pätsi seaduseks. Aga meil on kõigil teada, et härra Päts ega keegi teine ei ole meil ainuvalitseja olnud, kes oleks üksi seadusi välja andnud „по высочайшему указу“ või „по высочайшему повелению“, vaid meil on olnud teine võim, ja ma loodan, et nii kaua, kui Eesti riik püsib, on ta ka vabariik. Kõigil neil põhjustel, mis ma ette tõin, — et komisjon seda arutanud ja et valitsuse seisukohad teada — võiks Riigikogu sisuliselt otsustada, kas olla selle seaduseelnõu poolt või vastu.

M. Laarman (põl): Just neil põhimõtetel, mis rkl. Vain siin avaldas, räägin mina tema ettepaneku vastu, nimelt kokkuhoidmise põhimõtte pärast. Elu ei käi niisuguste soovivalduste järgi, mis kunstlikult üles seatud, vaid elu käib iserada, ja elu ise on määranud selle seaduse kohta, mida kaotada tahetakse, et see seadus ei vasta elunõuetele, ja seepärast tuleb see kaotada. Kui tahetakse kunstlikult seaduse eluiga pikendada, siis tõepoolest kartuse pärast, et siis mõned rühmad hääletamisel peaksid oma tõsist nägu näitama. See võib õigus olla, mida tähendas härra Laur, et see on demagoogiline võte, kui tahetakse niisugusel kombel pikendada seaduse eluiga.

Ma saan aru, et mõnel pool niisuguse põhimõtte järgi käiakse. Ütles ju üks keskrühma esindaja: vaadake, seadus on halb, aga meie oleme ennegi halbu seadusi vastu võtnud ja võtame ka nüüd halva seaduse vastu. (J. Sepp, mo: Kas sa kuuled!) Siin käiakse ka vist selle põhimõtte järgi. Härra Laur tähendas, et see seadus on Riigivanem Pätsi ajal vastuvõetud seadus, ja kuigi see halb tahetakse see jätta püsima. Meie küll niisuguse põhimõtte järgi ei saa käia. Kui seadus elule vastav ei ole, tuleb sellele kriips peale tõmmata, ja selleks on meil täna vist aega küll, et see seadus kaotada. Kui räägiti, et selle seaduse kaotamine sünnitab välispoliitilisi sekeldusi, siis võibolla mõeldakse siin niisuguseid sekeldusi, et koalitsioon läheb lõhki, ja siis võib tulla väike torm veeklaasis. Need oleksid vist need välispoliitilised sekeldused nende arust. See jääb meie oma koduseks asjaks, kas meie elule vastuvõtmatu seaduse tahame kaotada või mitte. Kui üks lugupeetud Riigikogu liige tähendas, et Taanis olevat asjad hullemad kui meil, siis meie ei taha ometi, et meil veel hullem oleks, vaid meie tahame nii teha, kuidas elu meile ette kirjutab.

J. Fuks: (as) Mina kõneleksin härra Vainu ettepaneku poolt järgmistel põhjustel: segakomisjonide valimised on sel aastal möödunud ja võivad ette tulla seaduse põhjal järgmisel — 1930. — aastal. See seadus on seotud rahvusvaheliste konventsioonidega. Eelmised kaks seadust, mis samade Riigikogu liikmete poolt esitatud, on antud sotsiaalkomisjoni, ja nüüd on leidnud härra Tamm võimalikuks veel kolmanda eksemplari esitada, ja võibolla pärast kolme neljapäevast päeva tuleb veel kolm. (J. Sepp, mo: Senikaua, kui teile selgeks saab see asi.) Ma arvan, komisjon peaks neid kaaluma, ja kui käesolev Riigikogu ei jõua seda seadust läbi arutada ja vastu võtta, siis tuleb meie järele IV Riigikogu, ja tuleva kevadeni on aega kaaluda, missuguseid rahvusvahelisi küsimusi see seadus puudutab. Kui põllumeeste esindajad on öelnud, et seadus eluline ei ole, siis nende käes on valitsus olnud, ja meie oleme valitsust toetanud ning oleksime võibolla siin saanud kaasa rääkida, kui Teemandi valitsus oli. Nüüd on Riigikogu laiali minemas, 26. märtsiks peab töö lõpetama, 30—40 seadust on tarvis vastu võtta, peale selle riigi eelarve, ja minu arvates ei ole praegu otstarbekohane seda seadust Riigikogus kohe arutama hakata, vaid see seadus tuleks anda komisjoni.

K. Tamm (põl) (fakt. märk.): Juba nelja aasta eest esitas põllumeeste rühma kuuluv härra Märt Martinson eelnõu 1. novembri

1921. a. seaduse kaotamise kohta. Seekord oli selle seaduse saatus õieti parem kui praegu. Seekord ei vaieldud keegi vastu sellele, ei ministrid, ei valitsus, ei keegi rühmadest, et välispoliitilistel põhjustel seda kaotada ei saaks. Tookord oli asunikudel õige arusaamine. Siis oli aga neid kahjuks vähe. 35 häält oli põllumeeste poolt esitatud seaduse vastuvõtmise poolt ja 35 häält vastu. Üks hääl oli puudu. Nüüd ma arvasin, et asunikke on palju, ja et see seadus läheb läbi, aga nagu nüüd näeme, on asunikkuude seisukoht muutunud.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Rkl. Vainu ettepaneku poolt on 35 häält, vastu 25, seega on ettepanek vastu võetud. Rkl. Tamme ettepanek ei tule hääletamisele.

5. Riigiteenijate teenistusevanuse tasu seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.** Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

6. Sõjakohtute seaduse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.** Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

7. Lelle jaama laiendamiseks maa sundvõrandamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel. (Vaata tekst protokoll nr. 220 (21), veerg 775—776.)

8. G. Ottas'e erakorraline teadaanne Peipsi veepinna alandamise asjas. **G. Ottas** (põl) (erak. tead.): Peipsi veepinna alandamiseks on Riigikogu otsustanud kuni 1935. aastani lubada kulutada 1.653.000 krooni. Peipsi kõrge vee all kannatab üle 40.000 ha suurune maa-ala. Möödunud vihmarikas suvi on küllalt selgelt näidanud, kui suured need kahjud on, mis meie rahvamajandus Peipsi kõrge veeseisu tagajärjel kannatab.

Riigikogu jättis vastavatele ametiasutustele vaba võimaluse valida läbiviimismeetode, kuigi selge oli, et mida lühema aja jooksul see töö teostatakse, seda enim hakkavad Peipsi kõrge vee all kannatavad majapidamised kasu saama.

Nüüd on aga kuulda, et ametivõimud, kellele ülesandeks tehtud selleks määratud krediiti tarvitada, otsuseks olevat teinud neid töid majanduslikul teel riigi masinatega teostada. Niisugusel korral kuluks masinate ehitamiseks 1—1½ aastat, nagu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Peipsi veepinna reguleerimiseks krediidi määramise seaduse seletuskirjast näha. Suured summad ehituserahast pannakse masinate alla kinni, nii et vististi tuleb eelpooltähtendatud krediidisummat lõpuks tõsta. Ja kogu selle aja peaksid majapidamised kõrge vee all kannatama.

Meie rahvamajanduse huvides oleks aga, et need tööd võimalikult lühema aja jooksul teostuksid.

Riigikogu avaldagu kindlasti oma soovi, kas lepib ta sellega, et süvendamistööd algaksid alles 1930. aastal, või näeks ta peatset tööd algust. Niisugusel korral ei peaks ametivõimud asjata aega kulutama, vaid neil tuleks teid otsida, kuidas neid töid lühema aja jooksul lõpule viia.

M. Martinson (põl): Teen ettepaneku, rkl. Ottas'e erakorralise teadaande puhul läbirääkimised pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

9. Vabariigi Valitsuse ja ministereeriumide korraldamise seadus — II lugemisel. Vabariigi Valitsuse ja ministereeriumide korraldamise seaduse komisjoni aruandja **J. Soots** (loeb):

Majandusministeerium.

§ 34. Majandusministeeriumi ülesandeks on: üldine riigimajapidamise juhtimine, maksustamine, krediidi ja raha liikumise, kindlustus- ja krediitasutuste, kaubanduse, tööstuse ja mäeasjanduse korraldamine; töökaitse ja sotsiaalkindlustuse alade korraldamine ja juhtimine.

J. Klesment (stp): Vastavalt läinud koosolekul vastuvõetud parandustele teen ettepaneku,

§ 34. redigeerida komisjoni poolt varemalt esitatud redaktsioonis: „Majandusministeerium. § 34. Majandusministeeriumi ülesandeks on: üldine riigimajapidamise juhtimine, maksustamine, krediidi ja raha liikumise, kindlustus- ja krediitasutuste, kaubanduse, tööstuse ja mäeasjanduse korraldamine.“

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 34 vastu võetud rkl. Klesment'i poolt ettepanekud kujul.

Aruandja **J. Soots** (loeb):

§ 35. Majandusministeerium koosneb järgmistest valitsustest ja osakondadest:

- 1) otsekoheste maksude valitsus;
- 2) aktsiisi valitsus;
- 3) tollivalitsus;
- 4) riigikassa;
- 5) kaubanduse osakond;
- 6) tööstuse osakond;
- 7) mäeosakond;
- 8) töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakond.

J. Klesment (stp): Teen ettepaneku, vastu võtta § 35 järgmiselt: „§ 35. Majandusministeerium koosneb järgmistest valitsustest ja osakondadest:

- 1) otsekoheste maksude valitsus;
- 2) aktsiisi valitsus;
- 3) tollivalitsus;
- 4) riigikassa;
- 5) kaubanduse osakond;
- 6) tööstuse osakond;
- 7) mäeosakond.“

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) 27 häälega 20 hääle vastu on § 35 vastu võetud rkl. Klesment'i poolt ettepanekud kujul.

§§ 36—42 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 36. Otsekoheste maksude valitsuse ülesandeks on otsekoheste maksustamise teostamine ja lõivude võtmine.

§ 37. Aktsiisi valitsuse ülesandeks on riigi monopolide valitsemine ja aktsiisimaksustamise teostamine.

§ 38. Tollivalitsuse ülesandeks on tollimaksustamise teostamine ja muude maksude sissenõudmine, mis tollivalitsuse peale pandud.

§ 39. Riigikassa ülesandeks on: riigi eelarve eelnõu kokkuseadmine; riigi eelarve täitmise korraldamine; riigilaenude asjaajamine; riigivaranduste arvestamine; riigi kulude ja tulude arvepidamine.

§ 40. Kaubanduse osakonna ülesandeks on: kaubanduse korraldamine; kaalude, mõõtude, vihtide ning kallismetallide proovimine ja tembeldamine.

§ 41. Tööstuse osakonna ülesandeks on: tööstuse korraldamine ja järelevalve, ning leidude ja kaubamärkide kaitse.

§ 42. Mäeosakonna ülesandeks on: mineeraalvarade uurimise ja kasutamise korraldamine ning järelevalve.

Aruandja **J. Soots** (loeb): § 43. Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna ülesandeks on: töökaitse korraldamine; töö ja kapitali vahekorraldamine; töötasu korraldamine; tööpuuduse vastu võitlemine; tööliskindlustuse küsimuste lahendamine ja pensionide korraldamine; rahvusvahelise tööorganisatsiooniga läbikäimine, ja rahvusvaheliste töökaitseküsimuste lahendamine.

J. Klesment (stp): On juba vastu võetud vastav paragrahv sotsiaal- ja haridusministeeriumi juures, nõnda et käesolev paragrahv oleks liigne, sest neid ülesandeid täidab sotsiaalministeerium. Sellepärast teen ettepaneku, kustutada § 43.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Poolt on 12 häält, vastu — 25, seega on § 43 tagasi lükatud.

§§ 44—59 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Põllutöoministeerium.

§ 44. Põllutöoministeeriumi ülesandeks on: põllu- ja metsamajanduse ning loomatervishoiu korraldamine; põllumajandusliku kutsehariduse edendamine; riigi maade ja metsade valitsemine.

§ 45. Põllutöoministeerium koosneb järgmistest valitsustest ja osakondadest:

- 1) kadastri ja maakorralduse osakond;
- 2) põllumajanduse osakond;
- 3) loomatervishoiu osakond;
- 4) riigimaade ja metsade valitsus.

§ 46. Kadastri ja maakorralduse osakonna ülesandeks on: maakadastri kokkuseadmine ja korraldamine; veekorralduse juhtimine; asundamiseks määratud riigimaade planeerimine; eramaade korraldamine.

§ 47. Põllumajanduse osakonna ülesandeks on: maa tulunduse ja kalaasjanduse korraldamine; maatulundussaaduste ekspordi arendamine; põllumajanduse tarvete ja maatulundussaaduste kontroll, välja arvatud kontroll, mida teostab loomatervishoiu osakond; põllumajandusliku kutsehariduse edendamine ja kutsekoolide korraldamine; riigimõisade majandamine.

§ 48. Loomatervishoiu osakonna ülesandeks on: loomatervishoiu ja loomaarstliku abiandmise korraldamine ja edendamine; loomataudide vastu võitlemine; tapamajaasjanduse korraldamine; elusloomade, liha ja lihasaaduste sisse- ja väljaveo kontrolli teostamine, ja järelevalve loomatoossaaduste ümbertöötavates asutustes.

§ 49. Riigimaade ja metsade valitsuse ülesandeks on: riiklikku maatagavarasse kuuluvate

maade ja metsade valitsemine; järelevalve teostamine kogukonna- ja erametsade kohta; metsa- ja jahimajapidamise edendamine.

Teedeministeerium.

§ 50. Teedeministeeriumi ülesandeks on: teede-, sideasjanduse ja avalikkude tööde korraldamine ning ehitustegevuse järelevalve.

§ 51. Teedeministeerium koosneb järgmistest valitsustest ja osakondadest:

- 1) raudteevalitsus;
- 2) veeteede valitsus;
- 3) posti, telegraafi ja telefoni valitsus;
- 4) maanteede ja ehituse osakond.

§ 52. Raudteevalitsuse ülesandeks on: riigi raudteede eksploateerimine ja valitsemine; eraraudteede revideerimine ja nende tegevuse järelevalve, uute riigi raudteede projekteerimine ja nende ehitamise korraldamine.

§ 53. Veeteede valitsuse ülesandeks on: laevade liikumise korraldamine Eesti mere- ja sisevetes; uute sadamate projektide ja veeteede korralduskavade kokkuseadmine ning teostamine; Eesti kaubalaevanduse arendamine ja riikliku kaubalaevastiku tegevuse juhtimine.

§ 54. Posti, telegraafi ja telefoni valitsuse ülesandeks on: posti, telegraafi, telefoni ja raadio asjanduse korraldamine ja juhtimine.

§ 55. Maanteede ja ehituse osakonna ülesandeks on: maanteede ja sildade ehitamine ja korrashoiu ning avalikkude tööde korraldamine; lennu- ja jõuvankrite asjanduse ning ehitustegevuse edendamine ja järelevalve, välja arvatud kaitseväe lennuasjandus ja kaitseministeeriumile alluvad tööd.

Välisministeerium.

§ 56. Välisministeeriumi ülesandeks on: vabariigi suhete korraldamine välisriikidega.

§ 57. Välisministeerium koosneb järgmistest osakondadest:

- 1) poliitiline osakond;
- 2) administratiiv osakond.

Peale selle kuuluvad välisministeeriumi koosseisu välisesindused.

§ 58. Poliitilise osakonna ülesandeks on: poliitiliste ja majanduslike suhete korraldamine välisriikidega; läbikäimine rahvusvaheliste organisatsioonidega; informatsioon välisriikidest ja välisriikidele.

§ 59. Administratiiv osakonna ülesandeks on: rahvusvahelise eraõiguse alal tekkivate küsimuste lahendamine; konsulaaresinduste korraldamine; ministeeriumi valdamisel olevate riigi varanduste valitsemine.

Aruandja **J. Soots** (loeb):

VI. Lõppmäärused.

§ 60. Käesoleva seaduse peatükid I—IV

ja VI ning § 15. teine lõige hakkavad maksma siis, kui Riigikogu Vabariigi Valitsuse sarnases koosseisus ametisse kutsub, kui käesolevas seaduses ette nähtud.

Käesoleva seaduse muu osa hakkab maksma tervelt või osaliselt siis, kui Vabariigi Valitsus vastava teadaande „Riigi Teatajas“ välja kuulutab.

A. Tammann (töer): Kõneallosel paragrahv redigeeriti erikomisjoni poolt siis, kui valitsus töötas suuremas koosseisus, ja taheti siis maksmahakkamise moment olenevaks teha Riigikogu tahtmisest, öeldes, et vastav osa seaduses hakkab maksma siis, kui Riigikogu Vabariigi Valitsuse selles koosseisus ametisse kutsub, nagu see käesolevas seaduseelnõus ette nähtud. Vahepeal on uus Vabariigi Valitsus 7-liikmelises koosseisus ametisse juba kutsutud. Et aga võimalust anda käesoleva seaduse maksmahakkamise järele praegusel valitsusel seda seadust teostama hakata, siis oleks vaja

see paragrahv ümber redigeerida järgmiselt: „§ 60. Käesoleva seaduse peatükid I—IV ja VI ning § 15. teine lõige hakkavad maksma arvates 1. apr. 1929. a.

Käesoleva seaduse muu osa hakkab maksma tervelt või osaliselt siis, kui Vabariigi Valitsus vastava teadaande Riigi Teatajas välja kuulutab.“

Aruandja **J. Soots** (lõpusõna): Härra Tammann'i ettepanekule pean vastu vaidlema. Asi seisab nimelt selles, et kui ka praegu on 7 ministrit ametis, siis ei ole nad säärased ministrid, kui selles seaduses ette nähtud. Näiteks ei ole praegusel korral ühelgi ministril majandusministri nime. Samuti ei ole ka praegusel haridusministril nimetus „haridus- ja sotsiaalminister“, nagu siin ette nähtud. Mõned ministrid täidavad ka nüüd kahe ministri kohuseid, aga niisuguseid nimetusi, nagu selles seaduses, neil ei ole. Ometi on meil maksev põhiseaduslik kord, et ministrid, tähendab, ka vastavate nimetustega, seab ametisse Riigikogu, ja sellepärast mulle näib, et ilma Riigikogu poolt erilise uuesti ametisse kutsumiseta teie ei saa niisuguseid ministreid, kui siin selles seaduses nimetatud. (O. Gustavson, stp: Miks ei saa?) Teie peate siis tegema mõne niisuguse eriootsuse, et need endised ministrid nimetatakse ümber. (J. Klement, stp: Küll meie tuleme varsti ka sellega.) Sellepärast minu äranägemise järgi seda nii teha ei saa. Ka komisjonis sain mina härra Tammann'ist aru nii, et tema ministrite arvu pärast ei ole vastu, et seaduses eneses kindel tähtaeg selle seaduse maksmahakkamiseks ära ei määrata, vaid see Riigi-

kogu hooleks jäetakse. (O. Gustavson, stp: Missuguse seaduse järgi see muutmine peab sündima?) Minu arvamise järgi tuleb kutsuda uus valitsus ametisse, kas või samadest isikutest, kuid uute nimetustega. Sest kui Riigikogu on otsuse teinud, et meil on näiteks haridusminister ja töö-hoolekandeminister, siis ei saa teda lihtsalt ümber nimetada, vaid tuleb see endine otsus tühistada, ja Riigikogu peab ütlema uuesti, et nüüdsest peale on haridus- ja sotsiaalminister.

Kohtuminister **T. Kalbus** (fakt. märk.): Ma tahtsin faktilise märkusena tähendada, et ettepanek, mille tegi rkl. Tammann, ei ole juhuslik, vaid see on kohtuministeriumis läbi kaalutud, nii et juriidiliselt oleks ta vastuvõetav. Oleks see ettepanek ainuke säärane, siis võiks selle juures ehk kahelda, kuid rkl. Tammann'i poolt järgneb § 61. kohta ka ettepanek, mis kohtuministeriumi poolt läbi kaalutud. Faktilise märkusena tahtsin tähendada, et juriidiliselt selle ettepaneku vastuvõtmiseks takistusi ei ole.

O. Gustavson (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena tahtsin kinni naelutada, et aruandja seletuste järgi peaks valitsuse koosseisu ümberkorraldamine sündima seaduse alusel, mis veel maksev ei ole, sest kõnesolev paragrahv näeb ette, et valitsuse ametis- kustumine peab sündima uues koosseisus enne, kui seadus maksma hakkab.

Juhataja **K. Einbund**: Panen hääletamisele rkl. Tammann'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 60 vastu võetud rkl. Tammann'i poolt esitatud kujul.

Aruandja **J. Soots** (loeb): § 61. Valitsusasutuste ülesannete, võimupiiride ja asjaajamise korra suhtes, kuivõrt need ei ole kindlaks määratud käesoleva seadusega, jäävad maksvaks kuni uute seaduslike määruste maksmapanemiseni senised seadused ja määrused.

Senise haridusministeriumi õigused ja kohused ning senise töö- ja hoolekandeministeriumi õigused ja kohused tervishoiu ja hoolekande alal lähevad üle haridus- ja hoolekandeministeriumile; senise rahaministeriumi ja kaubandus-tööstusministeriumi õigused ja kohused ning töö- ja hoolekandeministeriumi õigused ja kohused töökaitse ja sotsiaal-kindlustuse aladel lähevad üle majandusministeriumile; senise kohtuministeriumi ja siseministeriumi õigused ja kohused lähevad üle kohtu- ja siseministeriumile.

Sõjaministeriumi asemel tuleb seadustes lugeda igalpool „kaitseministerium“.

A. Tammann (töer): Et seadusest kõrvaldada puudust, mille peale aruandja § 60. juures tähelepanu juhtis, teen ettepaneku, § 61. kolmas lõige redigeerida järgmiselt: „Kõikides seadustes, määrustes ja teistes maksvates aktides tuleb lugeda igalpool: töö- ja hoolekandeministri ning haridusministri asemel haridus- ja sotsiaalminister, kohtuministri ja siseministri asemel kohtu- ja siseminister, kaubandus-tööstusministri ja rahaministri asemel majandusminister, sõjaministri asemel kaitseminister ning sõjaministeriumi asemel kaitseministerium.“

J. Klesment (stp): Et kokkukõlastada käesolevat paragrahvi parandustega, mis tehtud haridus- ja töö-hoolekand- ning kohtu- ja siseministeriumi suhtes ning kaubandus-tööstusministeriumi ja rahaministeriumi suhtes, teen ettepaneku,

§ 61. esimene ja teine lõige redigeerida järgmiselt: „Valitsusasutuste ülesannete, võimupiiride ja asjaajamise korra suhtes, kuivõrt need ei ole kindlaks määratud käesoleva seadusega, jäävad maksvaks kuni uute seaduslike määruste maksmapanemiseni senised seadused ja määrused.“

Seniste haridusministeriumi ja töö- ja hoolekandeministeriumi õigused ja kohused lähevad üle haridus- ja sotsiaalministeriumi peale. Seniste kohtuministeriumi ja siseministeriumi õigused ja kohused lähevad üle kohtu- ja siseministeriumi peale. Seniste kaubandus-tööstusministeriumi ja rahaministeriumi õigused ja kohused lähevad üle majandusministeriumi peale.“

Aruandja **J. Soots** (lõpusõna): Ma pean konstateerima, et härra Klesment'i ettepaneku kaks esimest lõiget läheb kokku selle redaktsiooniga, mis komisjon oli vastu võtnud enne seda, kui ta otsustas lahutada töö-hoolekandeministeriumist töökaitse osakonna. Viimane lõige erineb ka komisjoni esialgsest redaktsioonist.

Mis aga puutub härra Tammann'i ettepanekusse, siis niisugust ettepanekut komisjonis üldse arutamisel ei olnud, ei enne viimast istumist, ega ka viimase istumise ajal. Ja sellepärast ei saa mina komisjoni nimel pooldada härra Tammann'i ettepanekut. Ka härra Klesment'i ettepanekuga ei saa mina ühineda.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tammanni ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Klesmenti ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 61 vastuvõetud ettepanekutest kujunenud redaktsioonis vastu võetud.

Aruandja **J. Soots** (loeb): § 62. Vabariigi Valitsusele alluvate asutuste koosseisud kujundatakse Vabariigi Valitsuse määrusega riigi eelarves lubatud vastavate krediitide ja riigiteenijate palgaseaduse piires.

Need koosseisud esitab Vabariigi Valitsus Riigikogule seadusena vastuvõtmiseks hiljemalt kahe aasta jooksul käesoleva seaduse maksmahakkamise päevast arvates.

A. Tammann (töer): Käesoleva paragrahvi esimeses lõikes on öeldud, et koosseisud kujundatakse riigiteenijate palgaseaduse piires. Kuna meil säärase nimetusega seadus puudub, siis tuleks siin sisse tuua redaktsiooniline parandus, ja nimelt öelda: „riigiteenijate koosseisude ja palgaseaduses ettenähtud palganormide piires.“

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Tammanni ettepanek,

§ 62. esimene lõige redigeerida järgmiselt: „Vabariigi Valitsusele alluvate asutuste koosseisud kujundatakse Vabariigi Valitsuse määrusega riigi eelarves lubatud vastavate krediitide ja riigiteenijate koosseisude ja palgaseaduses ettenähtud palganormide piires.“

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tammanni ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 62 ühes parandusega vastu võetud.

§ 63 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 63. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotab maksvuse haridusministeeriumi korraldusseadus (R. T. nr. 19 — 1921. a.).

10. Talumajandusnõuande korraldamise seadus — II lugemisel. Maakomisjoni aruandja **A. Schulbach** (loeb): Talumajandusnõuande korraldamise seadus.

V. Hasselblatt (sks):

Ma tahtsin paar sõna pealkirja puhul öelda härra aruandja seletuste kohta I lugemisel. Nimelt ütles aruandja, et vaatamata sellele, et kogu tulu saab see büroo riigilt, sellele vaatamata, et riigikontrollil on õigus igapidi seda seltsi kontrollida, et eelarve

kinnitatakse Vabariigi Valitsuse poolt, olevat see selts eraõiguslik selts. Olgu nii, et härra aruandjal on komisjoni soovid paremini teada kui mul. Võibolla oli see komisjoni soov, ühele asutatavale ja seni tundmatule eraseltsile anda 15 miljonit marka iga aasta. Sellest tuleks järeldus teha: kui ta aga avalik-õiguslik selts oleks, tuleks see seadus arendada ühes suunas, kui ta eraselts on, siis teises suunas. Meie teame, et seltside kohta on eriline registreerimise kord. Iga seltsi põhikirjas on tarvis tähendada peakoosolek, juhatus ja likvideerimise kord ning veel mõned teised asjad. Seltside ja ühingute registreerimise seaduse § 6. põhjal on tarvis enne asutamist põhikirjas ette näha: 1) eesmärk — selle leiame eelnõus, kuigi puudulikult, 2) juhatuse koosseis ja asutamine — on lahtiseks jäetud, 3) peakoosoleku kokkukutsumise kord ja ta võimupiirid — lahtiseks jäetud, 4) liikmete vastuvõtmise ja väljaastumise tingimused — puuduvad täiesti, 5) liikmemaksu määramine — puudub täiesti, 6) likvideerimise kord — puudub täiesti.

Neist puudustest on tähtsam liikmete vastuvõtmise kord, mis ei ole selles seaduses tähendatud. Järelikult võib see eraselts oma äranägemise järgi liikmeid vastu võtta. Ma arvan, selle seadusega tulevad suured raskused. Mina kui jurist võtsin I kui ka II lugemise puhul sõna ja pean ütleva, et kui § 1. oleks öeldud, et säärane büroo asub põllutööstuste juures, oleks asi selge. Kui on teada, kuhu eelarved kuuluvad, ja kui öeldakse, et rahasummad antakse olemasolevale eraseltsile, kellele see ja see nimetus, siis on asi selge, aga see selts ripub õhus, tema iseloom on tume ja ebaselge. Ainult need hoiatused tahtsin öelda, ja võibolla mõned Riigikogu liikmed teevad sellest järeldused. (K. Päts põl: Ei tee. — J. Tõnisson, rhv: Lootusetu kõik. — H. Rebane, põl: Üks naiiv inimene.)

Aruandja **A. Schulbach** (lõpusõna): Ma algan sellest, millega lõpetas lugupeetud härra Hasselblatt. Tema ütles, et siin oleks pidanud öelda tähendatud, missuguse ministeeriumi eelarvesse büroo toetusesummad kuuluvad. Juhin tähelepanu § 5-le, mis räägib, et need summad määratakse põllutööstuste ministeeriumi põllumajanduse peavalitsuse eelarves iga aasta. On seega kindel eelarve ettenähtud, kust kaudu need summad määratakse, nii et mingisugust arusaamatust ei ole.

Härra Hasselblatt on arusaamatuses, kui ta arvab, et talumajandusnõuande büroo saab kogu sissetuleku riigilt. See on täielik eksitus. Büroo saab oma sissetuleku osalt

riigilt, osalt eraasutuste käest. Sissejuhatavas kõnes oli mul juba au öelda, et on praegu umbes 100 asutust, kes maksavad sellele büroole toetust, see tähendab, et toetus, mille büroo saab riigilt, on ainult üks osa tema sissetulekust.

Mis puutub üksikasjalikku valitsemisekorda, siis selle küsimuse näeb ette käesoleva seaduse § 3, mis räägib, et büroo tegevus ja asjaajamine sünnib käesoleva seaduse alusel ning büroo poolt vastuvõetud kodukorra põhjal, mille kinnitab põllutööminister põllumajanduse peavalitsuse ettepanekul.

Juhataja **K. Einbund**. (Hääletatakse.) 40 häälega 14 hääle vastu on pealkiri vastu võetud.

§§ 1—3 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 1. Talumajandusnõuande korraldamiseks riigis maa- ning jaoskonna agronoomide võrgu kaudu moodustatakse talumajandusnõuande büroo, mis koosneb järgmiste organisatsioonide esitajatest:

1. 1 põllumajanduse peavalitsuse esitaja;
2. 1 Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonna esitaja;
3. 2 Eesti põllumeeste keskseltsi esitajat;
4. 2 asunikkude, riigirentnikkude ja talupidajate põllumajandusliidu esitajat;
5. 2 maatööraha ühisuse esitajat;
6. Kuusiku põllutöökatsejaama juhataja;
7. Tooma sookatsejaama juhataja;
8. 1 Jõgeva sordikasvanduse esitaja;
9. 1 Tartu ülikooli põllumajanduslikkudekatseasutuste esitaja;
10. 1 Eesti agronoomide seltsi esitaja;
11. 1 esitaja iga maavolikogu poolt, kes toetab talumajandusnõuande korraldust maaning jaoskonna agronoomide võrgu kaudu vähemalt 50% suuruses sellest summast, mis välja antakse riigi summadest samaks otstarbeks maakonna kohta.

§ 2. Esitajad asutuste poolt, mis ette nähtud § 1, peale katsejaamade juhatajate, nimetatakse kolme aasta peale, kasjuures maavolikogu esitajate volitused lõpevad ühel ajal nende volitajate volitustega. Esitaja mitteräärimine mõne asutuse poolt ei takista talumajandusnõuande büroo tegevust.

Katsejaamade juhatajad võtavad büroost osa nende ametiaja kestes.

Maavolikogu esitajal on õigus büroo tööst osa võtta, kui tema volitaja käesoleva seaduse § 1. p. 11. ettenähtud kohustused on jooksva aasta eest enda peale võtnud.

Käesoleva seaduse § 1. ettenähtud esitajad on nende volitajad õigustatud ära kutsuma

ja uute esitajatega asetama enne kolmeaastase tähtaja lõppu.

§ 3. Talumajandusnõuande bürool on juuriidilise isiku õigused. Tema tegevus ja asjaajamine sünnib käesoleva seaduse alusel ning büroo poolt vastuvõetud kodukorra põhjal, mille kinnitanud põllutööminister põllumajanduse peavalitsuse ettepanekul.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 4. Talumajandusnõuande büroo valib 3 a. peale 3-liikmelise (variant: 5-liikmelise) juhatuse, kelle võimupiirid nähakse ette kodukorras.

Juhataja **K. Einbund**: Panen hääletamisele variandi „5-liikmelise“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on variant vastu võetud.

Panen hääletamisele § 4. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 vastu võetud.

§§ 5 ja 6 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 5. Nõuande tegevuse korraldamiseks maa- ning jaoskonna agronoomide võrgu kaudu määratakse põllutööministeeriumi põllumajanduse peavalitsuse eelarves iga aasta toetust järgmistel alustel:

1) maa- ning jaoskonna agronoomide ülevõlpidamiseks, instruceerimiseks, tarvilikkude kirjatööde ning õppevahendite väljaandmiseks ja muretsemiseks vähemalt 120.000 krooni aastas;

2) kohapealsete asutuste ning isikute poolt algatatud nõuande tegevuse toetamiseks, mis talumajandusnõuande büroo poolt on tarvilikuks tunnustatud, määral, mis võimaldab kohaliku algatuse toetamist kuni 100% suuruseni kohapeal selleks otstarbeks kantud kuludest.

§ 6. Talumajandusnõuande töö korraldamiseks talumajandusnõuande büroole lubatud summadest võib tema eelarve alusel kasutada: sekretariaadi kuludeks kuni 10%, kirjanduse levitamiseks ning uurimistööde korraldamiseks kuni 5%; ülejääv osa tuleb kasutada maa- ning jaoskonna agronoomide ülevõlpidamiseks.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 7. Talumajandusnõuande büroo iga-aastased eelarved ning aruanded esitatakse kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele põllutööministri ettepanekul. Põllumajanduse peavalitsuse direktoril on õigus igal ajal nõuda talumajandusnõuande büroolt seletusi ja arvamisi ning kontrollida ja revideerida büroo tegevust ise või selleks volitatud isikute kaudu.

M. Martinson (põl): Juba käesoleva seaduse esimesel lugemisel näitasid põllumeeste rühma kõnelejad, kui puudulik see seadus on. Meie poolt tehti ettepanek, anda see seadus ümbertöötamiseks juriidilisse komisjoni. See ettepanek aga lükati tagasi. Sellega näitas Riigikogu enamus, et tema selle seaduse parandamist ei soovi, sest siin Riigikogu üldkoosolekul pole võimalik seda seadust nii põhjalikult ümber töötada, kui see tarvilik oleks. Nimeetatud põhjusel polnud ka põllumeeste rühmal võimalust nüüd siin selle seaduse teisel lugemisel parandustega esineda. Nüüd, kus teie selle eluvõõra seaduse ka juba II lugemisel vastu olete võtnud ja selle äärmiselt puudulikul kujul ellu viia tahate, kordame uuesti seda, mida meie juba selle seaduse I lugemisel ütlesime, ja nimelt, et meie selle seaduse elluviimise eest mingit vastutust endile ei võta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 7 vastu võetud.

11. Asunduskapitali seadus — Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. I lugemisel. Tammann**: Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Asunduskapitali seadus on Riigikogus kord juba arutamisel olnud ja I lugemisel tagasi lükatud, sellepärast ei ole praegu tarvidust selle seaduse sisulise külje juures pikalt peatuda. Tahaksin mõned märkused teha ainult selle kohta, missugused puudused eelmisele seadusele süüks pandi ja kuidas need puudused praeguses seaduses kõrvaldatud.

Nagu rahaasjanduse komisjoni omaaegselt seletuskirjast näha, mille põhjal asunduskapitali seadus Riigikogus tagasi lükati, heideti endisele seadusele kõigepealt seda ette, et asundusekapitali valitsemine pidi minema lihtsalt maapanga juurde asutatava eriosakonna juhataja kätte, kes teotseb Vabariigi Valitsuse määruste ja juhtnööride alustel, ilma et maapank vastutaks selle eest. Käesolevas seaduses on tähendatud puudus kõrvaldatud § 4-ga, milles öeldakse, et asundusekapitali valitsemine pannakse Eesti maapanga peale. Sellega on eriosakonna ja tema juhataja asemele võetud maapanga juhatus, ja on veel tähendatud, et maapanga juhatus seda ülesannet teostab vastavate eriseaduste ja määruste järgi Eesti maapanga põhikirja § 104. p. 4. alusel. Sellega on siis kõigepealt asundusekapitali valitsemise kohta praeguses seaduses selgem kord maksma pandud, kui oli eelmises seaduses.

Edasi on endise seaduse puuduseks peetud seda, et peale paljude muude ülesannete

on temale pandud seesmise koloniseerimise teostamine, mida teostatakse ainult Vabariigi Valitsuse määruste alusel, ilma et Riigikogu oma poolt sellel alal mingisuguseid juhtnööre saaks anda või valvet teostada. Ka see puudus on praegu arutamisele tulevas seaduses kõrvaldatud, ja on nimelt § 5-dasse võetud määrus, et eelarve esitatakse Riigikogule kinnitamiseks.

Kolmas puudus eelmises seaduses oli see, et oli lubatud asundusekapitali arvel asundustegevust arendada piiramata ulatuses, ilma et oleks aga mingisuguseid eriseadusi ja erimäärusi selle küsimise kohta maksma pandud. Ka praegune seadus pannakse maksma enne asundamise seadust, nii et selles mõttes puudus, millele juba eelmise seaduse ajal tähelepanu juhiti, alles jääb. Kuid asunduskapitali seadust asunduse osas on suuresti piiratud, öeldes, et Vabariigi Valitsuse poolt antud määruste alusel ainult 40 miljonit senti aastas tarvitada võib asundamise otstarbeks, kuna suuremaid summasid seks tarvitada võib ainult asunduse seaduse alusel. Sellepärast siis: kuigi asunduskapitali seadus maksma hakkab enne asundamise seadust, on asundamise otstarbeks summade tarvitamine praeguse seaduse järgi piiratud.

Need olid kõige tähtsamad puudused, millele omal ajal asunduskapitali seaduse arutamisel tähelepanu juhiti ja mille põhjal asunduskapitali seadus tagasi lükati. Nagu tähendasin, on need puudused praegu arutamisele tulevas seaduses kõrvaldatud, osalt täielikult, osalt teataval määral, ja rahaasjanduse komisjon leidis sellepärast selle seaduse üksmeelselt vastuvõetava olema. Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. Tonkman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu aruandja juba oma kõnes tähendas, on asunduskapitali seadus praegusel kujul tunduvalt parandatud ja seega ka Riigikogule vastuvõetavam kui eelmine seadus. Eelmise seaduse juures juhtis põllumeeste kogude rühm tähelepanu neile suurtele puudustele, mis asunduskapitali seaduses olid, ja neist on nüüd suur osa parandatud ja kõrvaldatud. Kuid siiski peab ütleva, et ka käesolevas seaduses on mõned paragrahvid, mis põllumeeste kogude rühma arvates ei tohiks asunduskapitali seaduses olla, vaid neid peaks teisel kujul lahendama. Näiteks § 3. punkt 13. on ette nähtud pensionimaksimine kiriku ametikandjatele, nende leskedele ja vaestelastele eriseadustes ettenähtud alustel ja korras. Põllumeeste kogude rühma arvates ei ole õige, et

asundusekapitali summadest makstakse kiriku ametikandjatele, nende leskedele ja vaestelastele pensioni. Ka ei lausu asunduskapitali seadus sõnagi sellest, missugustele kiriku ametikandjatele tahetakse siin pensioni anda, kas kõigile kiriku ametikandjatele, mis üldse Eestis olemas, või ainult neile, kellelt maad võõrandatud on. Need on kõik lahtised küsimused. (Teedeminister O. Köster: Krist-lasi ei ole siin, ei maksa seljataga rääkida.) Härra minister, mina ei räägi kristlastest, räägin sellest seadusest ja oleksin väga õnnelik, kui härra minister tuleks ja seletaks, et neid puudusi siin ei ole, mille peale olen tähelepanu juhtinud. (M. Martinson põl: See on välispoliitiline küsimus.) Sest on kahju, et meil nende puhtmajanduslike seadustega, nagu seda praegu on asunduskapitali seadus, tahetakse teatud poliitilisi küsimusi lahendada. Praegune koalitsiooni valitsus tahab lahendada kirikuametnikkude pensioni maksmise küsimust ja leidsid paraja juhuse seda lahendamist toppida asunduskapitali seadusse. See ei ole õige, ja sellepärast ei ole see punkt meile vastu võetav. Kui tahetakse kiriku ametikandjatele pensioni maksta, siis tuldagu vastava seadusega, ja selleks leitagu vastavad summad mujalt, mitte aga asundusekapitalist. Sest asundusekapitalil kui niisugusel ei ole midagi ühist kiriku ametikandjatega, see on hoopis teine küsimus. (A. Mõttus, tõe: Aga kui neid kiriku ametikandjaid tahetakse asumisele saata?) Kuulge, härra Mõttus, see on hoopis teine küsimus, millest Teie praegu kõnelete, nii et see ei puutu sellesse. Nii tuleks selles seaduses see punkt välja jätta. Kui leitakse tarviliku olema kiriku ametikandjatele pensioni maksta, siis tuldagu ja leitagu vastavad summad mujalt, aga seda ei või asundusekapitali arvel lubada.

Edasi juhiksin tähelepanu § 7-le, kus ette nähtud, et 400.000 krooni eest aastas võib asundusekapitali arvel maad osta ja seda asumiseks välja jagada. See summa iseenesest ei ole väga suur, kuid siiski nii suur küllalt, et selle juures siin mõne sõnaga peatuda. See summa ja vastav paragrahv selle summa tarvitamiseks on nii redigeeritud, et sellega võib nõndanimetatud „rukkiussitalusid“ kokku osta, nagu Audru mõisas, ja neid talusid siis jälle väga omapäraselt välja jagada. See ei ole õige viis. Selle paragrahvi avanevad väga suured shlikerdamise võimalused. Arvesse võttes, et põllutöoministerium seni on näidanud, et ta oskab paragrahve niiviisi väanata ja laiemat mõistet anda, siis võib ka selle paragrahviga väga palju sääraseid asju ette tulla, nagu need nõndanimetatud „rukkiussi-

talud“ on. Seda paragrahvi võib õigusega „rukkiussitalude paragrahviks“ nimetada.

Aruandja **A. Tammann** (lõpusõna): Mis puutub rkl. Tonkman'i poolt tehtud märkustesse § 3. p. 13. kohta, siis oli see küsimus rahaasjanduse komisjonis lähemal kaalumisel, kusjuures leiti, et riigil on kahtlemata kohustus maksta pensioni neile koguduste pensionäridele, kes varemalt pensioni said sissetulekuist, mida kogudused said maast, mis riik hiljem võõrandanud. Niisamuti, nagu mõisa pensionärid saavad riigi käest pensioni, tuleks nüüd pensioni edasi maksta ka endistele koguduste pensionäridele. (K. Tonkman, põl: Aruandja, tunnen ka neid kirikuid, kellel maad ei olnudki, peale selle veel igasugused baptisti, adventisti ja juudi kogudused. Kas kõik kirikud selle seaduse mõiste alla käivad?)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Tonkman, ma palun mitte vahele rääkida.

Aruandja **A. Tammann**: Ma pean tähendama, et käesolev seadus kuidagi ära ei määra pensioni piire ega ulatust. § 3. pkt. 13. on öeldud selgesti, et pensioni hakatakse maksma eriseaduses ettenähtud alustel ja korras. Niikaua, kui eriseadust ei ole, niikaua ei saa asundusekapitali arvel pennigi tähendatud otstarbeks maksta. Missugustes piirides pensionimaksmine sünnib, selle üle otsustab Riigikogu vastavat eriseadust välja andes. Nõnda ei ole küsimus siin kuidagi ette nähtud selles ulatuses, nagu härra Tonkman seletada katsus.

Mis puutub § 7-dasse, siis püüdis härra Tonkman välja lugeda, nagu oleks siin jutt „rukkiussitaludest“. Sellest aga siin juttu ei ole, sest tähendatud paragrahvis ei tule kor-dagi ette sõna „rukkiussitalu“ ja seda ei saa ka seaduse mõttest järeldada. § 3. pkt. 8. kõneleb asundamiseks kõlblike maade ostmisest, korraldamisest, parandamisest ja hoonetega varustamisest, p. 9. — laenu andmisest maa ostmiseks väikemaapidamiste asumiseks või olemasolevate väikemaapidamiste täiendamiseks. Nii siis: mingisugustest „rukkiussitaludest“ siin juttu ei ole. (K. Tonkman, põl: Aga võimaldab kokku osta ja „rukkiussitalusid“ teha. Sellest on jutt ja sellest rääkisin.)

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

12. Võru-Pet- Üldkomisjoni aru-
seri kinnistuse- andja **A. Jõeäär**: Lugu-

jaoskonna seadus — I lugemisel.

peetud Riigikogu liikmed! Valitsuse poolt on käesolev seaduseelnõu esitatud põhjendusega, et Petserimaal asuvate kinnisvarade kinnistuseraamatute siseseadmisel, mis praegu käsil, niipalju uusi kinnistuseüksusi juurde tuleb, et nende Tartu-Võru rahukogu alla viimisel selle tegevus liiga suureks paisuks. Selle tagajärjel oleks tingimata tarvilik Tartu-Võru rahukogu kinnistuseosakonna koosseisu suurendada. Kuna Petserimaal ja Võrumaal on väga kauge Tartuga ühendust pidada, siis oleks otstarbekohane asutada iseseisev kinnistusejaoskond Võrusse. Olgugi et kulud selle läbi vast suureneksid, oleks siiski elanikkude hõlbustamiseks ja asutuse kättesaadavamaks tegemiseks see väga tarvilik.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse poolt esitatud motiividega ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Vaheaeg kl. 19.10 min. — kl. 19.30 min.

13. Seadus öötöö keelu kohta pagari tööstuses — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **J. Voiman:** Meil ei ole praegu pagari tööstuses öötöö keeldu, küll aga võivad omavalitsused, linna- ja maavalitsused sundmäärustega takistusi teha öötöö kohta väiketööstuses. Nemad võivad ära määrata tööaja pikkuse ning tööaja alguse ja lõpu. Kuid neid määrusi ei saa laiendada suur- ja kesktööstuse peale. Sundmäärused on välja antud Tallinnas, Pärnus, Tartus ja teistes väikesemates linnades, kus töö algab kell 5 ja kell 6 hommikul.

Ühenduses seaduseelnõuga sõitis sotsiaalkomisjon kohale pagari tööstusi vaatama, kusjuures selgus, et väiketööstustes ei peeta sundmäärustest kinni. Järelevalvet nende järele on raske teostada, sest viimased asuvad sääraustes kohtades, kuhu järelevalveametnikud ei pääse nii kergesti juurde, sellepärast töötatakse öösi. Ja just selle tõttu, et järelevalve on nõrk, töötatakse mustalt. Komisjoni liikmed võisid ise näha, et öötöö jätab palju soovida puhtuse mõttes.

Mis puutub töölistesse, siis on selge, et öötöö kurnab töölisi ning on raske. Selle tõttu leidis sotsiaalkomisjon, et Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu tuleb vastu võtta, see on rahvusvaheliste töökonverentside poolt vastu võetud ja vastavate konventsioonide

alusel öökeelu kohta pagari tööstuses kokku seatud. Kui käesolev seaduseelnõu vastu võetakse, siis võiks ka konventsioon ratifitseerimisele tulla. Sotsiaalkomisjon peale puhtredaktsiooniliste paranduste võttis seaduseelnõu muutmata vastu ja esitab seaduseelnõu vastuvõtmiseks.

K. Tamm (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Komisjoni aruandja puudutas kõigepealt öötöö keeldu, mis meil mõnes linnas olevat pagari tööstuse alal praegu maksev. See öötöö keeld on õieti paberil, puudub õieti keelu objekt, mille kohta see käiks. Keeld on välja antud sel ajal, kui Eestis oli käsitöö või nõndanimetatud „remeslennoje proizvodstvo“. 1920. a. anti seadus välja, kus kaotati käsitöö mõiste. Igasugune tööstus jaotati kolme ossa: suur-, väike- ja kesktööstus. Selle põhjal on väga palju töökaitseinspektoreid ja komissaare loobunud järelevalvest vastavate linnade sundmääruste järgi pagari öötöö keelu suhtes, ja nagu vastavate seaduste spetsialist Eestis, Grohman, omalajal ajakirjanduses selle kohta kirjutab, on neil tööinspektoritel täielik õigus, sest praegumaksva seaduse järgi puudub neil võimalus seal midagi ära teha, puudub objekt, mille järele valvata saaks. Esimeseastmeliste kohtute praktika võib kõikuv olla, aga komisjonis toonitati, et mõni rahukohtunik on arvamist avaldanud, et kui tema karistaks, siis ta ise on arvamisel, et kui edasikaebus järgneks, siis järgmine kohtuinstants süüdimõistva otsuse muudaks.

Mis puutub üldiselt selle seaduse iseloomustamisele, siis peab ütleva, et see kuulub ka nende seaduste hulka, mis nimetatakse töökaitse seadusteks, õieti õigem nimi oleks tööliste kaitse seadus. Kui seda töökaitse seaduseks nimetada, siis tähendab see, et tööd tuleks kaitsta, et seda ei tehtaks. Seda ei ole mõeldud, et töö peaks tegemata jääma, vaid on mõeldud selle all, et töölisi tuleb kaitsta. Väieldav on küsimus, kas seaduseandlus peaks täisealiste meestööliste kohta töökaitse maksma panema. Ametiühisuslikult organiseeritud tööliste poolt, iseäranis Inglismaal, on seadustega normeeritud töökaitse laiendamise suhtes täisealiste meestööliste peale vahest kartust avaldatud, et siis tööliste huvi neile palju tähtsama enesekaitse suhtes raueks. Seal arvatakse, et töölistekaitse seadused võiksid maksta alaealiste ja naistööliste kohta.

Teadusemeeste ringkondades on kahtlust avaldatud selle kohta, et rahvusvaheline tööliste kaitse seaduseandlus oleks kokkukõlas riikide suveräänsusega, sest siin ei ole tegemist valitsemistehniliste kokkulepete sõlmimisega, nagu rahvusvaheliste veo-, posti- ja telegraafi-

lepingute juures, vaid suure tähtsusega rahva võimu küsimusega üldise seltskondliku ja poliitilise arenemise alal.

Rahvusvahelise töölistkaitse konventsiooni kinnitamine ei tähendaks veel, et üksikutes riikides maksma pannakse ühesugune tööliste kaitse, vaid kui tahetakse ühesugust tööliste kaitset kindlustada, siis peab ka alaline rahvusvaheline kontroll selle kohta sisse seata, mil määral üksikud riigid oma töökaitse seadusi ellu viivad, ja mis ulatuses nad kasutavad määrusi, mis erandite tegemist võimaldavad.

Tööliskaitse seaduste täitmine ei ripu üksi kõrgemate valitsuseasutuste heast tahtmisest, vaid ka vastava riigi tööinspektsiooni vaimlisest ja kõlblisest tasapinnast. Rahvusvaheline tööliste kaitse seaduseandlus, kui see tagajärgi peab andma, kutsub välja alalise välismaade vaheseisemise sisemaa valitsemise tegevusse, mis suveräänsele riigile vastuvõtmatu peaks olema. Rahvusvaheliselt võib enim konkreetsete, spetsiaalsete, kutsehügieeniliste kui üldise iseloomuga määruste kohta kokku leppida. On arusaadav rahvusvaheliste konventsioonide makspanemine valge fosfori tarvitamise, tinavalgevärvide ja tinavalgesuhkru valmistamise, elavhõbeda, tsüaani ja arseeniku tarvitamise kohta. Sarnaste alade korraldamine on autoriteetide arvamise järgi kerge läbi viia, kuna see enamasti allub administratsioonile ja täidesaatvatele organitele.

Hädaohtlik on töölistkaitse väikesematele ettevõtetele, kellel ei ole vastavaid ressursse, et kõrgemate töötasude lisakulusid paremate tehniliste tööabinõude abil tasa teha.

Nagu ma juba seletasin, põhjeneb esitatud seaduseelnõu täiesti konventsioonil, ja sellepärast oleks tähtis ka, mis tuuakse ette selle konventsiooni puudustena teistes riikides ja mispärast õieti peaaegu ükski riik ei ole öötöö keelu konventsiooni pagaritööstuses ratifitseerinud. Selle kohta peaks tähendama, et teistes riikides tuuakse selleks palju põhjusti. Praegune seadus põhjeneb ühel konventsioonil, mis õieti kõigist konventsioonidest näib riikidele praegu kõige vastuvõtmatum olema. See konventsioon, millele seaduseelnõu põhjeneb, on vastu võetud 1925. a., nii et see oleks võinud juba vastu võetud olla kõigi riikide poolt, kes rahvusvahelisse organisatsiooni kuuluvad, kui ta vastuvõtmiseks kohane oleks. Aga läinud aasta juunikuuks oli see konventsioon ühe ainsa riigi poolt ratifitseeritud. Nüüd, nagu seletatakse töö-hoolekandeministeeriumi esindajate poolt ja nagu siin Riigikogus toonitas rkl. Martna, olevat see konventsioon veel kahe riigi poolt ratifitseeritud. Ratifitseerinud riikide hulka kuuluda ka Kuuba.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees M. Martna.)

Ma ei tea neile riikidele midagi ette heita, aga mis puutub neisse kaugematesse riikidesse, siis tihtipeale Genfis räägitakse tööliste esindajate poolt, et konventsioon on nimepidi ratifitseeritud, aga tegelikult seda ellu ei viida.

Nüüd puudutaksin raskusi, mis põhjuseks olnud konventsiooni ja vastavate seaduste vastuvõtmata jäämisel. Prantsusmaal on konventsioon sellepärast ettevõtete omanikkudele vastuvõtmatu, et see ka ettevõtete omanikkudele öötöö ära keelab. Seal ollakse arvamisel, et see on üks kodanikkude-ettevõtjate põhiõigustest sel ajal, mil kodanik ise tahab tööd teha. Vanas põlises vabariigis, näiteks Shveitsis, seal ei ole nii nagu meil, et kella 5 ajal kauplused suletakse, vaid seal näeme tihti, et öösiti töötatakse ja et seal sellel alal vabadus on. Nii on prantslased arvamisel, et ettevõtete omanikkudel peaks vabadus olema ka öösiti töötada. Nemed läksid selle küsimusega rahvusvahelisse Haagi kohtusse, aga nimetatud kohus oli arvamisel, et konventsiooni määrus ettevõtete omanikkude suhtes on õigustatud sihiga, öötöö keeldu otstarbekohaselt reguleerida. Siis leiavad ka teised riigid, et on põhjendatud konventsiooni mitte vastu võtta ega vastavaid seadusi välja anda. Ungaris näiteks ollakse arvamisel, et konventsioonist võiks juttu olla ja vastavate seaduste väljaandmisest, kui töö algus oleks linnades lubatud kella 4 hommikul ja maal kella 3 hommikul. Konventsioon lubab töö algust alles kell 5 hommikul. Tshehhoslovakkia tööandjad nõuavad töö algust kell 3, ja Tshehhoslovakkias ei ole konventsiooni vastu võetud ega ka vastavat seadust, vaid Tshehhoslovakkia minister on dekreediga välja andnud, mis kompromiss on, tema ei ole kella 5 ega kella 3 poolt, vaid tema on selle poolt, et töö algus võiks olla kell 4 hommikul. Tööliste ringkondades oldi arvamisel, et see on võimupiiridest ülemineku, aga selgus, et asi on korras ja et ministril seks õigus oli. Minister võis nii korraldada sel põhjusel, et konventsioon oli veel vastu võtmata. Meil kujuneks asi teisiti välja, sest meil on ka konventsioon juba komisjonis vastu võetud. Pagari öötöö keelu seaduse vastu on väga kõvasti vaieldud ka mujal riikides. Nii näiteks Shveitsis ei taheta oma rahvuslikku seadust konventsiooniga kokkukõllasse viia sellepärast, et töö algus, nagu seda nüüd meil praegune seadus ette näeb, on seal konventsiooniga kella 5 peale hommikul määratud, ja mitte varem aja peale.

Öötöö keelu vastu pagaritööstuses on kindlasti Poola. Poolas on seisukoha võtnud selles

küsimuses ka parlamendi sotsiaalpoliitiline komisjon. Sotsiaalpoliitiline komisjon on arvamist avaldanud, et see konventsioon ei võiks kinnitatud saada, ja peale selle on selle kohta seisukoha võtnud ka Poola pagarite kongress. Selle kongressi otsuse kohta ütleb rahvusvahelise tööbüroo juhataja Albert Thomas, et seal on kaaluvad põhjused ette toodud. Nimelt öeldakse kongressi otsustes, et Poola pagari-tööstus töötab kahe vahetusega, töö on 8 tundi pikk ja sellejuures on omad väikesed vaheajad.

(Koosolekut] hakkab juhatama esimees **K. Einbund.**)

Kahe vahetuse töö kestab vaheaegadega 18 tundi, sellejuures kulub seal 3 tundi kõrvaltööde peale, nagu ahjude kütmine ja muud tööd. Nii kestab tööaeg ülepea 21 tundi päevas. Nii oleks täiesti võimata öötöö keeld suurtes leiva- ja pagaritööstuseettevõtetes läbi viia. Sellejuures on Poolas need suured ettevõtted ainsad, mis vastavad sanitäär- ja hügieenilistele nõuetele. Öötöö keeldu tagajärg oleks, et suured ettevõtted hävitataks väikeste kasuks, kus hügieenilised nõuded puudulikud. Selle läbi tõuseksid valmistamiskulud ja leivahind, ja viimaks jääks palju töölisi töötatöolisteks.

Ka Poola mäetööstuse, tööstuse, kaubanduse ja rahaasjanduse keskkomitee on öötöö keeldu seaduseelnõu vastu seisukoha võtnud. See keskkomitee on arvamisel, et Poola pagari-ettevõtted enamuses väikesed ettevõtted on, milles peaaegu erandita ainult käsitööd tarvitatakse. Et võimalik ei ole neid takistada ööseti töötamast, siis tabaks keeld ainult suurettevõtteid, missugused sel korral ei kannataks välja väikeettevõtjate võistlust. Nii oleks öötöö keeldu seadus takistuseks pagaritööstuse moderniseerumiseks.

Mis puutub suurematesse tööstuseriikidesse, siis selgus rahvusvahelisel töökonventsionil 11. juunil 1920, et Rootsi, Norra, Suur-Britannia, Poola ja Shveits — tähendab 5 riiki — olid juba seks ajaks ratifitseerimise ettepaneku tagasi lükanud. Nähtavasti olid põhjuseks konventsionis peituvad vead, nagu selle kohta arvamist avaldas Prantsuse tööandja Lambert-Ribot.

Shveitsi „Bundesrat“ nimetab ratifitseerimise takistuseks seda klauselit, millega lubatakse töö algust üle viia kella 4 peale. Nimelt on siin näiteks artikkel teises öeldud, mil juhtumistel oleks see võimalik: kui seda kliima või aasta-aeg õigustab, või kui on kokku lepitud asjasthuvitatud tööandjate ja töölise organisatsioonide vahel, võib asetada ajavahet kella 11 õhtu ja kella 5 hommiku vahel ajavahega kell 10 õhtu ja kell 4 hommiku vahel. Shveitsi

„Bundesrat“ on katset teinud kokku leppida selles küsimuses tööandjate ja töölise organisatsioonidega, seda on korduvalt tehtud, aga seda kokkulepet ei ole saavutatud. Peale selle ka see teine punkt, mis seda võimaldab teha, ei ole läbiiviidav Shveitsis, selleks puuduvad eeldused. Nimelt ei saa seda Shveitsis kliima või aastaaja alusel teha.

Siis on veel üks põhjus, mis seda ratifitseerimist Shveitsis takistab. Nimelt nõuavad tarvitajateühisused, kelle seljataga väga palju töölisi, et öötöö keeld pandagu maksma erettevõtetes, aga mitte neis suurtes pagaritöö ettevõtetes, mis tarvitajateühisuste päralt, kus suurem hulk liikmetest kuulub töölise hulka. Tarvitajateühisused nõuavad enestele erisoodustusi. Shveitsi valitsus on aga arvamisel, et peaks ühesuguse mõõduga mõõtma, ja sellepärast ei või öötöö keeldu maksma panna.

Mis veel edasi puutub sellesse küsimusse, siis arvab selle kohta rahvusvahelise tööbüroo direktor Albert Thomas ise, et see konventsioon ja tähendatud konventsioonile vastavad seadused võetakse ju nii mõneski riigis vastu, kui selle konventsiooni sisu oleks veidi teistsugune, kui ei räägitaks öötöö vaheajast 11—5-ni, vaid kui räägitaks öötöö vaheajast kella 10—4-ni. Aga nüüd juba, nagu seletab „Bundesrat“ Shveitsis, on seda võimata muuta, sest seda muutmist võib ette võtta ikka ainult siis, kui seda kliima ja aasta-aeg õigustab, või kui on kokkulepe saavutatud asjasthuvitatud tööandjate ja töölise organisatsioonide vahel. Aga nagu tegelik elu näitab, ei saavutata kuskil seda kokkulepet, ja seda vastavat muudatust ei saa kuskil läbi viia. Nii et isegi rahvusvahelise tööbüroo juhataja oma aruandes öieti ei looda, et selle konventsiooni kinnitamisest palju võiks välja tulla.

Komisjonis on meie väike- ja kesktööstuse esindajad nii mõndagi kaaluvat ette toonud. Selle kohta võiks ehk veel edaspidi pikemalt kõneleda. Siin aga peaks veel tähendama, et põllumeeste rühm, kellesse minul au on kuuluda, on üldse sellel arvamisel, et meie iseäranis tähele pannes, et meie olud on kaunis kitsad majanduslikult ja meie üldse algaja ja kehv riik oleme, ei peaks välja minema tööaja piiramisele, vaid et peaksime võimalikult rohkem lubama tööd teha.

Kõigil neil põhjustel on minu ettepanek, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

Töö-hoolekandeminister **L. Johanson**: Austatud Riigikogu liikmed! Teooriaid tööjõu kaitse kohta on mitmesuguseid, sääraseid, mis vastuvõetavad ka äärmisele parempoolsusele, ja on sääraseid, mis eitavad, nagu

Riigikogu liige härra Tamm, igasugust tööjõu kaitset täisealistele meestele. Ja kui siis sellest seisukohast välja minna, siis ei tuleks tagasi lükata ainult pagarite öötöö keelu seadus, vaid igasugused töökaitse seadused, ja peab tunnistama, et seda on ka see rühm, kelle nimel oli au kõnelda minu eelkõnelejal, järjekindlalt alati teinud. Tööjõu kaitse ei ole tarvilik mitte ainult nende kodanikkude liikide huvides, keda see otsekohe puudutab, vaid terve rahva huvides, ja on tarvilik just meile Eestis, kus meie statistika näitab, missugune lugu on meie rahva tervisega, kuidas rahva keskel sündivus väheneb, surevus kasvab, rahvaarv väheneb. Üheks põhjuseks on kahtlemata siin need ebatervislikud või õieti tervisevastased olud. (K. Tonkman, põl: Mispärast Kuressaares kui terviselinnas just rahvaarv väheneb?) Võibolla et Teie sellele püüate ise vastata. Terviselinn Kuressaare on terviselinnaks ainult neile jõukatele kodanikkudele, kes kevald sõidavad mudavannidesse, teistele on ta harilikuks pesapaigaks, ja peab ütleva, et talvekuudel, kui suvitajaid seal ei ole, on äralamine seal raskem, kui mõnes teises kodumaa linnas, kes tervislikult muidu halvemates oludes on. Nii et Kuressaare kohta ettetoodud väited härra Tonkman'i poolt ei ütle ka midagi.

Üheks põhjuseks, miks meil surevus nii suur ja rahvaarv vähenema kipub, on kahtlemata sotsiaalolud, ja eeskätt see, et meil töökaitse ei ole välja arendatud. Ühest küljest see. Ja teisest küljest ei ole meil sotsiaalkindlustust tarvilikul määral, nagu teistes kultuurriikides, ja selle tagajärjel ei saa meie hoolekandeseadusi ettenähtud piirides teostada.

Rkl. Tamm ütleb, et töökaitse on isearanis hädaohtlik väikesematele ettevõtetele. Pagarite öötöö keelu seadus ei ole see, mille juures seda oleks tulnud härra Tammel öelda, sest praegu just väikesemate ettevõtete kohta annavad linnavalitsused sunduslikke määrusi välja. On maksvad juba teatud normid väikesemate pagaritööstuse-ettevõtete kohta. On ette toodud väiteid ajakirjanduses, on avaldatud arvamisi, et öötöö keelu seadus pagaritööstuses tooks endaga kaasa leivahindade tõusu. Nimetatud arvamise põhjendamiseks tuuakse ette, et öötöö keeld tekitab pikemaid vaheaegu töö alguse ja lõpu vahel, ja see omakord kutsuda välja ahjudes ja nõudes suure soojuse kaotamiseks. Viimane asjaolu peab omakord kutsuma välja suuremad küttekulud. Peale kõige muu nähakse öötöö keelus veel toodangu vähenemist, mis jällegi suured ülekulutused peab esile kutsuma, sest kütmisskulud, veoabinõud j.n.e. jäävad endiseks. Need

on väited, mis esile toodud käesoleva seaduse vastu.

Nende oletuste kohta võin öelda järgmist. Praegu, kus öötöö keeld pagaritööstuses ei maksa, algab pea kõigis kesk- ja väiketööstuse-ettevõtetes leivatööstuses töö kella 4—5 paiku pärast lõunat ja lõpeb kella 7—8 paiku hommikul. Seega kestab vaheaeg 7—8 tundi. Öötöö keelu kohta esitatud seaduseelnõu näeb ette võimaluse tööd alustada hommikul kell 5 ja lõpetada õhtul kell 7—10. Tööandjate ja tööliste organisatsioonide kokkuleppel võib töö algada kell 4 hommikul. Seega võrduks vaheaeg 6—7 tunnile. Kui arvestada veel seda, et seaduseelnõu näeb ette võimaluse öötöö keelust erandite tegemiseks eeltööde jaoks, siis on arvamine, nagu kutsuks esitatud öötöö keelu seadus välja pikad vaheajad ja tekitaks sellega valmistusekulude suurenemise ning leivahindade tõusu, täiesti põhjendamata, sest tegelikult vaheaegade pikenedmist ei teki, ja ainult see asjaolu, et osa tööajast kesköötidelt nihutatakse teisele ajale, ei või leivahindade tõusu põhjuseks olla. Suurtööstusliikudes ettevõtetes, nagu seda meil on ainult a/s. Rotermann'i tehased, võib vaheaeg pikeneda 1½ tunni võrra. Nüüd on vaheaja pikkus 5 kuni 5½ tundi ja öötöö keelu puhul kuni 7 tundi. Praeguse korra juures seisab a/s. Rotermann'i tehastes küpsetamine täiesti kella 4 päeval kuni kella 8—1/2 õhtul, misjuures ahjud seisavad kõik aeg madala auru all. Esimene saadeti leibu, saiu j.n.e. a/s. Rotermann'i tehastest läheb müügile hommiku kella 6 paiku. Need leivad on valmistatud eelmisel päeval kuni kella 4 päeval. Nii et kartus, nagu ei saaks edaspidi järgmisel päeval värsket leiba, langeb ära. (J. Fuks, as: Värske leib on seedimisele halb!) See on õige, mis härra Fuks ütleb. Arstid ütlevad ka, et värsket leiba ei ole seedimisele kasulik.

Saiad, peenleivad j.n.e. valmistatakse praeguse korra juures pärast kella 8 õhtul. Tulevikus võiks saiade, peenleibade j.n.e. küpsetamist väga hästi nõnda korraldada, et nendega valmis jõutakse enne päevase tööaja lõppu.

Kindlasti võib öelda, et pagarite öötöö keeld ei vähenda tarvitajate arvu ega tõsta leivavilja hinda. Samuti ei tõuse tööliste palgad selle tõttu, ja seisakud töö alguse ja lõpu vahel ei pikene kesk- ja väiketööstuses sugugi, ning suurtööstuses pikeneb sedavõrt vähe, et see toodangule mõju ei avalda. Järelikult puuduvad kõik põhjused, mis võiksid tuua leivahindade tõusu. See asjaolu, et mõnel maal on välja kujunenud leivavalmistamise monopolistid, ei anna meile veel põhjust seda

karta. Selle seisukorra ärahoidmiseks tuleksid igatahes teised abinõud tarvitusele võtta. See on riiklik küsimus ja siin peaks riigivõim vahele astuma, et monopolistide tekkimist ja hindade tõusu ära hoida, kui see kunagi sündima peaks. (J. Holberg'i, põl vahelhüüe.) See mõte, mida härra Holberg praegu avaldab, annab end mõnel kujul kaitsta. Kui vaata naaberriike, siis leiame seal tarvitajateühisusi, kes on asutanud ettevõtteid leiva valmistamiseks. Kuid meil ei ole seni veel nii kaugele jõutud. Meie tarvitajateühisused valmistavad küll veinisid ja konserve, kuid leiba ei ole nad veel hakanud valmistama. Mina arvan, et tarvitajateühisused leivavalmistamisele edaspidi peavad tähelepanu pöörama, kui nad tahavad seista tarvitajate teenistuses.

Mis puutub pagarite öötöö keelu konventsiooni ratifitseerimisse, siis viimastel aastatel on väga paljudes riikides need konventsioonid juba esitatud parlamentidele, ja ei ole ka õige, nagu ei pooldaks Prantsusemaa ratifitseerimist. Ka Prantsusemaal on esitatud ratifitseerimiseks, samuti Poolas, Soomes on öötöö kaotatud, ja Saksamaal on sellekohased seadusenormid maksma pandud. (J. H ü n e r s o n, põl: Soomes tehakse leiba aasta peale valmis.) See on Soome rahva omapära, kuidas ta leiba valmistab. Soomes on ka säärest leiba, nagu meil süüakse, seal ei ole üksi kuivikud, süüakse ka leiba ja saia. (J. H ü n e r s o n, põl: Välismaalased ja saksad söövad saia.) Ka teistes riikides on öötöö piiratud. Ei tarvitse alati teha seda konventsiooni alusel, vaid igal riigil on õigus niisuguseid seadusi välja anda. Seda on paljud riigid teinud.

Mispärast pagari öötöö keeld tarvilik, see on selge neile, kellel võimalus tähele panna seda tööala, samuti tööliste seisukorda. Öötöö mõjub hävitavalt inimese tervisele. Seda on võinud lugupeetud Riigikogu liikmed üksikutel juhtumistel näha, kus võimalus on antud öötööd teha. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Väga halvasti mõjub. Seda näeme pagarite juures. Nende töötingimused on kujunenud sääresteks, et need hävitavad inimest, ja riigivõimu ülesanne on selle eest hoolitseda, et töö sünniks säärestes tingimustes, mis ei mõju hävitavalt, lagastavalt inimese tervisele. Tuleb töötada säärestes tingimustes, kus inimesed võivad kauem aega töötada ja võivad elule rohkem tööjõudu kulutada, see on kasulik ka rahvamajanduslikult. (E. Sulg, rhv: Töoga ei ole keegi ennast ära tapnud. — A. Veiler, töer: Hoolekanne on mõnegi mehe laisaks teinud.) Kui härra Sulg ütleb, et töoga ei ole keegi ennast ära

tapnud, siis see väide ei püsi paika. Selle vastu võib tuua terve hulga autoriteete, kes teaduslikult näitavad, kuidas iga üksik tööala, kuidas näiteks tekstiiltööstus, tselluloositööstus, raua-, keemiatööstus mõjub elu lühendavalt, kui pikk on eluiga igal tööalal, ja missugused haigused on teatud kutsealadel.

Kõiki neid andmeid aluseks võttes peab tähendama, et töö tapab inimese, kui tööd tehakse tervisevastastes tingimustes. (J. H ü n e r s o n, põl: Tööta olek tapab inimesi.) See on ka õigus. Ka põllumehel on kutsehaigused olemas, kuid tema eluiga ei ole nii lühike, kui paljudel teistel kutsealadel.

M. Martna (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Pagaritööstuse öötöö ärakeelamine on sotsiaal-hügieeniline küsimus, mille vastu öieti ka parempoolsed olla ei tarvitseks, sest pagari öötöö ärakeelamine ei tee ühelegi rahvaklassile, ühelegi parteile mingisugust kahju. Kui paremalt poolt pagari öötöö ärakeelamise vastu ollakse, siis ainult sellepärast, et need härrad on enestele ülesandeks teinud iga seaduseelnõu vastu olla, mis kuidagiviisi tööliste seisukorda parandada võiks. Kes kuidagi on vaevaks võtnud pagaritööliste elu tähele panna, peab tunnustama, et ei ole viletsamat tööd kui pagaritöö. (J. H ü n e r s o n, põl: Aga maalritöö?) Maalritöö — kui just tahate, võite minuga sellest juttu ajada seal kuskil mujal. See ei huvita teisi. Ma võin Teile maalritöös head õpetust anda, kui Teie seda kasutada oskate. (J. H ü n e r s o n, põl: Ta tunneb asja!) Pagaritöö kohta peab tähendama, et pagari öötööst ühiskonnale mingisugust kasu ei ole, ja selle ärakeelamisest ei ole mingisugust kahju kellelegi. Härra Tamm pidas ilusa ja pika ettelugemise selle üle, kus ja mispärast niisuguse seaduse vastu ollakse, kuid väga targasti oma seisukohalt ei puuduta tema Soome olusid. Meie ehitame küll ju Soome silda luuletustes ja teistes ilusates asjades, aga, mis Soomes on läbi viidud, mis meile eeskujuks olema peaksid ja olla võiksid, neid meie ei näe, sest et meie neid näha ei taha. Kui härra Tamm tähendab, et öötöö ärakeelamine on võimata, siis võiksid need härrad Soome minna ja vaadata, kuidas on lugu seal, võiksid ka järele kuulata, kas tõusis Soomes leivahind, kui 1907. a. seal öötöö ära keelati. Ma elasin ise sel ajal seal ja võin öelda, et pagari öötöö ärakeelamine ühtki halba nähtust esile ei toonud. Leivahind ei tõusnud ja inimesed ei nurisenud, et neil hcm-mikuti krõbisevaid prantssaiu enam saada ei olnud, mida inimesed ka seal armastasid. Siin öeldi, et soomlased söövad kõva leiba. Helsingis ja teistes Soome linnades süüakse

pehmet ja magusat viinisaia ja iga teisenimelist saia, niisama nagu meil, aga seda ei valmistata seal mitte enam öösel, vaid päeval, ja need inimesed, kes paratamata värsket saia süüa tahavad, võivad seda pärast lõunat süüa hommiku asemel. Ka meie inimesed, kes arvavad, et nad värsket saia kogunisti elada ei või, võivad seda ju iga õhtupoolikul saada.

Missugused põhjused on siis selle korralduse vastu, mis linnavalitsused meil soovivad läbi viia? Et see meil juhusei rahvusvahelise konventsiooniga kokku langeb, ei ole küsimus sellepärast meie ette jõudnud. See on meie kodune asi. Mainitud konventsioon annab küsimusele ainult veel kindlama aluspõhja. Hiljuti kirjutas üks tark mees Tartust, et seadustega ei saa elu korraldada ja eluvõõrad seadused rikuvad harmoonia. Aga meie — inimesed — oleme seaduste abil ühiskonna elu korraldama hakanud, ja ka meie linnad on nii kaugemale jõudnud, et n.n. sunduslike määrustega puudulikku korda võimalikult parandada.

Härra Tamm tähendas, et käsitöölal olevat meil kadunud. Võibolla et see mõne juristi arvates ehk nii on, kuid tegelikult on see alles olemas. On olemas väikesed ja suuremad pagaritöökojad, ja kui linnavalitsus on valve alla võtnud, missugustes ruumides sedagi tööd tehakse, siis sündis see sellepärast, et leiva valmistamist hügieenilistesse oludesse viia. Kui linnavalitsus korda peab ja valvab, kuidas leiba küpsetatakse ja valmistatakse, siis seda sellepärast, et kodanikkude tervise eest hoolitseda. Ja kui öötöö ära keelatakse, siis sünnib see samal põhjusel. On ometi igale inimesele arusaadav, et päevaajal parem, sest et valgem on sedagi tööd teha, s. o. tööd, mis ometi inimese ja rahva tervisele ülitähtis.

Lugupeetud Riigikogu liikmed ja kolleegid! Mina kord juba tähendasin, et pagaritöö peale nende viletsuste, mis see palgatöölilistele nagu iga teine töö toob, toob see veel teatud pagarihaigused. Võime Jumalat tänada, et meie neid haigusi hõlpsasti ei oma, sest haiguseidud lähevad enne ahju ja küpsevad seal ära. Meie võime enesele ette kujutada, et valmistatakse toiduaineid, mida meie sööme, kõige ebahügieenilisemal viisil, ja iga mõtleval inimene peab aru saama, et ka toiduainete valmistamine päeval puhtamalt sündida võib kui öösel.

Ma ei paneks imeks, kui põllumeeste poolt piimakontrolli vastu protesteerima hakataks, sest see oleks neile kuidagi kasulik. Põllumehele oleks kasulik, kui piim puhastamata ja mustusega, mis seal sees, ära tarvitataks. Linnavalitsused on aga niikaugemale jõudnud,

et nemad piima kontrollivad, ja iseenesest mõistetav on, et linnavalitsus ka on huvitatud sellest, et sai ja leib puhtalt tarvitajate kätte läheb. (J. Hünerson, põl: Aga öösel kärbsed magavad, nad puhkavad.) Teie olete üks paras kärbeste kasvataja, teate millal nad hingavad ja millal mitte. Aga ma ei kõnele kärbestest, vaid pagarite öötööst. (J. Hünerson, põl: Aga mustus, kust see tuleb?) Mina võin seda öelda Teile nelja silma all, kust Teie mustus tuleb. Teil näib tung olema Tonkman'i tooni sisse tuua. (Vahelhüüe paremalt poolt.) See on arusaadavalt põllumeeste toon.

Ma ütlen veel kord: selle asemel, et terve ilma ümber vaatame ja uurime, mida ütlevad Prantsuse, Ungari ja Shveitsi kodanlased, oleks palju parem minna Soome, et oma silmaga näha, mis seal sünnib, kus valitseb pagarite öötöö keeld juba 1907. aastast saadik — seega 21 aastat. Kes on Soome ajalehti ja elu jälginud, ei ole leidnud, et Soomes oleks öötöö keeld pagaritööstuses raskusi tekitanud. Härra Tamme ütlused öötöö keelu kohta Shveitsis ei vasta tõele. Seda võib isegi laps aru saada, saadik siis täiskavanud inimene. On naeruväärt öelda, et Shveitsis nõuavad küll öötöö keeldu erettevõtetes, kuid nemad oma konsumseltides tahavad öötöö vabaduse jätta. Sellesarnast juttu võib lastetoas ajada! See ei ole nõnda ja ei saa seda tõsiselt võtta. Samuti ei saa seda tõsiselt võtta, mis härra Tamm ütles, et rahvusvahelise tööorganisatsiooni või töötoimkonna direktor Alb. Thomas isegi ei looda sellest seadusest palju. Thomas on liiga ettevaatlik selleks, et ise oma tööd hävitama hakata. Asjalugu on teistsugune. Kui töölised Genfis kaevanud on, et konventsiooni ei täideta, siis ei käi see üksnes pagarite öötöö keelamise konventsiooni kohta, vaid see käib kõikide konventsioonide kohta, ja konventsioonide käsi käib igas riigis halvasti. Ka meil tuleb seda omaks võtta, et pagarite öötöö keelu konventsiooni ei täideta, vaid üldse konventsioone täidetakse halvasti.

Mis puutub sellesse, et Prantsuse valitsus eeldab kodanikkude vabadust, siis sellest kodanikkude vabadusest kõneldi Genfis väga palju ja näidati, kuidas võetakse inimestelt töötegemise võimalus, et kui inimene näiteks oma naise abil tööd teeb, siis peaks seda talle võimaldama. Aga teiselt poolt toodi seda ette, et kui ühele see võimalus jätta, siis teised ka seda tahavad, nimelt võistluse pärast. Sellepärast olid ka tööandjate, s. o. ettevõtjate esindajad selle poolt, et öötöö keeld üldiselt maksma tuleb panna, tähendab: ka neis töökodades, kus ettevõtjad üksinda tööd teevad. Samal arvamisel olid ka töölised.

Õeldakse, et meie olud on kitsad, et meie ei saa seda läbi viia. Kui meil kuskil õigusega kitsusest räägitakse, ei tohiks see siin kõne alla tulla. Minu eelkõneleja härra minister Johanson juba tähendas, et öötöö keeld pagaritööstuses ei kitsenda mingit asja. Meie, inimesed, tarvitame pärast kui enne ühepalju saia ja leiba, meie ei hakka vähem sööma, ükskõik, kas pagar oma kauba valmistab päeval või öösel, seda tarvitatakse ühtviisi. Kui räägitakse, et see võib hinnatõusu kaasa tuua, siis on see võibolla põhjendatud seega, et meie ettevõtjad on valmis igat juhtu tarvitama selleks, et kauba hinda tõsta. Kui räägitakse, et leivavalmistamine suure monopoli käes on, siis võib olla, et monopolist seda juhtu tarvitab ja leivale hinda juurde paneb. Kuid minu arvates ei ole põhjust seda karta, ja ei saa seadust sellepärast maksuma panemata jätta.

Minister Johanson tähendas, et meil sündimistearv kahaneb, rahvaarv väheneb. Oleks tänuväärt asi toime panna ankeet pagaritöölise seas, sest pagaritöölised, pagarisellid elavad tõepoolest niisugustes oludes, et kui teised töölised veelgi perekonna moodustavad, siis on see pagaritöölise juures palju harvem nähtus sellepärast, et raskem on. Mina ei ole sääraat ankeeti ka toime pannud, aga ma olen valmis iga mehega kihla vedama, et see nii on. (Vahelhüüe keskelt: Mis nad siis on — poissmehed kõik või?) Need inimesed, kellel naist ei ole, on meie keeles poissmehed. Vaatamata sellele, et arstid — nii palju kui mina olen arstiteaduslikku kirjandust lugenud, ja ma olen seda oma 40—50 aastat juba lugenud — ütlevad, et värskelt küpsatud sai inimese tervisele sugugi kasulik ei ole, mida ka tähele panna tuleb. Eriti peaks meid ometi see hirmutama, et niisugustes ebahügieenilistes oludes, kus öötööd tehakse, puhast ja hügieenilist töötamist ei leia, vaid ümberpöörduvalt, et rahvas selle tõttu hädaohus elab. On ju teada teisigi niisuguseid hädaohutusi. Ma tuletan teile, härrad Riigikogu liikmed, meelde ühe niisuguse juhu, mis on ühenduses kodutööga. See on umbes 30 aastat tagasi, kui üks Inglise prints, praeguse haige kuninga vend, suri, ja nimelt selle tõttu, et tema vest oli valmistatud rätsepaselli juures kodus, kus selle valmistaja perekonnaliikmed tüüfuses haiged olid. Prints sai uue vesti kaudu tüüfuse ja suri. Kodutöö, n.n. „higisüsteemi“ hädaohust kirjutati tol ajal palju. Kui oleks Londonis ja ka meil töö nõnda korraldatud, et kodutöö ja kaup, mis valmistaja oma kitsas korteris, niieõelda ühes sängis koos oma naise ja lastega peab valmistama, kaoks, siis ei tuleks ette niisuguseid juhtumisi, ja haigusi ei kantaks sarnasel teel laiali. Seda juhtu on ikka meel-

de tuletatud, kus sellele rõhku pandi, et tööolusid parandada ja töölisi kaitsta tuleb. Mis on siis õieti riigi ülesandeks? Ega riigi ülesanne ei või olla hoolimatus, ta peab hoolt kandma rahva heakäekäigu eest! Ja kui siin seaduseandlus halva pruugi kaotab, siis on ta õigel teel. Need härrad aga, kes oma ülesandest kui parlamendi liikmed teisiti aru saavad, kui rahvahuvid seda nõuavad, ei seisa — kahjuks — rahva usalduse kõrgusel. Kui härra Tamm siin tähendas, et just pagarite öötöö ärakeelamine riikidele kõige vastuvõimatam konventsioon olevat, siis on see tema poolt ka niisugune ütlus, mida ta kuidagi põhjendada ei saa. Sest on võimalik, et suuremas osas riikides niisugused härrad selle asja otsustamise juures on, kui härra Tamm ise ja tema sõbrad. Aga ma tuletan meelde härra Tammele, et Soomes ka inimesed elavad ja Soome kaunis tagasihoidlik riik on, ometi on seal mainitud seadus juba 21 aastat maksev. (J. Hünerson, põl: Nad teevad ise oma leivad.) Ja te võite oma Soome põllumehest-sõpradega rääkida, kui kokku saate, ja teie kuulete, et Soomes keegi sellele ei mõtle, et seda seadust kaotada. Tallinnas olevat üks pagar, kes omal ajal Viiburis töötanud, ja tema on oma kogemustest Soomes rääkinud, et öötöö ärakeelamine pagaritööstusele mingisugust kahju ei too. See on ka arusaadav, see ei või kahju tuua, sest tarvitajate hulk jääb ikka samaks, kas töö öösel või päeval tehakse.

Kui meie öötöö vajalikuks tunnustame, siis tunnustame seda seal, kus see tõepoolest vajalik on, näiteks keemiatööstuses. Seal ei saa teisiti, keemiaprotsessi ei või katkestada. Kui öelda tahetakse, et saia- ja leivaküpsetamine teataval määral keemiaprotsessile sarnaneb, siis on see protsess siin ometi niisugune, et seda võib teatava aja peale ümber korraldada. Ma arvan, et ei ole vaja palju sõnu kulutada niisuguse asja soovitamiseks, mis kellelegi kahju ei too, vaid suurele hulgale inimestele kasuks on. Kujutage ette, et on üks liik inimesi, kes oma elupäevad peab öösel tööd tegema! Kui meie teistes tööstuseharudes nii talitame, et inimesed öösel peavad töötama, siis on see ikka nõnda sisse seatud, et inimene paari nädala pärast jälle öösel tööle läheb, aga pagar peab eluaeg öösel tööd tegema. Selle peame võimatuks tegema, ja peame elu paremini korraldama. Kui meie seda ei tee, siis anname tunnistuse, et oleme hoolimatud teiste inimeste elu ja heakäekäigu vastu.

J. Holberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui need asjaolud tõesti nii oleksid, nagu lugupeetud eelkõneleja pahemalt tiivalt tähendas, siis võiks öelda, et ühed on põhimõt-

telikult öötöö vastu, teised aga poolt, ja see on niisugune küsimus, mille üle võib vaielda. Aga sel küsimusel on ka veel teine külg, mis ettevaatuse pärast on jäetud valgustamata. Meil on praegu tööstused kolme liiki jaotatud: väike-, kesk- ja suurtööstused. Väiketööstused töötavad kuni 5 palgalise tööjõuga.

Kesk- ja suurtööstuste kohta ei ole omavalitsuste esindusekogudel, see on linnavolikogudel, õigust anda määrusi tööaja piiramise kohta, kuna väiketööstuste tööaja piiramise kohta võib see õigus neil olla, — igatahes võib seda nii tõlgitseda, kuigi juristide arvamised selles küsimuses lahku lähevad. Nüüd Tallinn pani omalajal sundmäärusega maksma... (E. Joonas, stp: Mitte üksi Tallinn, vaid ka Tartu ja mõni teine linn.) Tartu ei ole seda teinud. Tallinnas pandi maksma öötöö keeld väiketööstuste kohta, kuna kesk- ja suurtööstused olid öötöö keelust vabad. Tagajärg oli see, et väiketööstuse esindajad hakkasid nõudma, et nad ühte olukorda seataks kesk- ja suurtööstusega. Eelmine valitsus, minu teadmise järgi, asus ka seisukohale, et see nii peab olema, et kui ühel on võimalik öösel tööd teha, siis peab ka teistel see võimalus olema. (E. Joonas, stp: Kui ühel keelatud, siis peab ka teistel keelatud olema.) Kuid tööliste seisukorra suhtes on väiketööstuse ning kesk- ja suurtööstuse juures lahkuminev seisukord. (E. Joonas, stp: Kesktööstus jätke mängust välja.) Väiketööstuse juures teevad töölised tööd oma perekonna liikmetega ja väljaspoolt võetakse väga harva inimesi juurde, seal ei ole ka mingisugust töövahetust. Aga kui vaatame kesk- ja suurtööstust, kus kolm vahetust töötab, siis on seal olukord sootu teisem kui väiketööstuses. Väiketööstuses töötavad inimesed raskemates oludes kui suurtööstuses. Suurtööstuses on tervislik seisukord kaitstud paremini, valmistamine on seal paremini mehhaniseeritud, tuld ei ole näha, õhk on puhtam j.n.e.

Kui küsimuse juurde edasi minna, mis käesoleva seadusega kätte saadakse, siis sellega saadakse kätte seda, et suur- ja kesktööstuses, kes leivahinda reguleerinud ja kes kokkuleppel leivahinnad madalas hoidnud, et seal öötöö ära keelatakse, aga väiketööstuses, kus peremees oma perekonna liikmetega töötab, seal seda ära keelata ei saa. Ja need saavad oma värske leiva ja saia kell viis hommikul turule saata, kuna aga suur- ja kesktööstus, kus raamatud on, kuhu töö algus sisse kirjutatakse, need selle keelu alla jäävad ja midagi teha ei saa. (Töö-hoolekandeminister L. Johanson: Kõik käivad siia alla.) Väiketööstusi ei jõua keegi kontrollida, ja ei saagi, sest nemad töötavad oma perekonna

liikmetega, ja ei saa öelda, mis nad ise ära söövad ja mis söömata jääb ja ära müüakse. Tihtigi ei saa neid registreerida kui ettevõtjaid.

Nüüd öeldakse, miks peame meie seda leiba hommiku vara saama ja miks peab see värske olema? See on aga just nende pahempoolsete ringide huvides, et tööline, kui ta kell 6 tööle läheb, saaks vürtspoest, mis tema elukoha ligidal, sooja nisuleiba ja sooja saia. (Aruandja J. Voiman: Mispärast?) Sellepärast, et tal ei ole rasvaaineid kaasa võtta, ja pehmet leiba ja saia võib süüa ilma võita. Nii on olukord. Kui teie nüüd öötöö ära keelate suurtööstuses, siis on tagajärg see, et seal tootmine langeb kuni 60%-ni, nagu nad selektasid Vabariigi Valitsusele antud märgukirjas. Siis ei ole mingisugust huvi valmistada nii odavat leiba, ja siis ei saagi seda teha, sest need vabrikud on ehitatud 5.000 puuda jaoks, ja kui nüüd tootmine langeb 500 puudale, siis selle tagajärjel läheb leivahind paari senti võrra naelalt kallimaks. (B. Eilman, stp: Härra Holberg, mispärast ta vähem valmistab?) Sellepärast, et tema saadab leiva kell 10 hommikul turule, aga teistel on juba kell 5 leib poodides saada. Selle tagajärjel ei saa suurtööstuste leiba see päev enam müüa, see leib jääb ülepäevaks, ja kui see ühe päeva on juba seisnud, siis teate, et keegi seda enam ei osta. Seda oleks selle küsimuse juurde öelda. Mina ei ole nende komisjonidega kaasas käinud ja ei tea, mis seal räägitud, aga niipalju, kui olen ajalehtedest lugenud, ei ole suurtööstuses töölised sugugi selle vastu, et öösi tööd teha. Nad teevad seda võibolla kaks korda nädalas 7—8 tundi olles öösel tööl, aga selle eest on nad teised päevad vabad. Nii et selles suhtes, kui teie tahate need inimesed koormatusest päästa, siis väiketööstuses jääb see koormatus ikka edasi, ja tagajärg on see, et ei ole midagi kätte saadud, on ainult vastupidine tagajärg, et leivahind võib tõusta.

E. Pesur (tp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie pagaritöölise elu on võrreldes teiste töolistega palju raskem, ja pagaritöölised on asetatud palju raskemasse seisukorda, kui seda töölised mõnel teisel tööalal, juba sellepärast 1) et neil on öötöö ja 2) et nende tööaeg on palju pikem, kui kuskil mujal teistel tööaladel. Meil on väikesi ettevõtteid, mis töötavad ühe vahetusega. Nende juures töötavad töölised peavad töötama 12 kuni 16 tundi. See ei ole enam mingisugune inimlik kord ja säärest korda ei tohiks edasi kesta lasta. Töölised, kes öösel töötavad, ei saa end korralikult välja puhata. Ka pagaritöölised on suuremalt jaolt perekonnainimesed, kes väikese palga tõttu elavad viletsas toakeses, seal peab

perekond ühes elama. Kus on rohkem kui üks või kaks perekonnaliiget, siis on selge, et säärares olukorras, kus lapsed kilkavad ja pere-ema oma kohustusi täidab, on võimata välja puhata korralikult. Nii viisi peavad pagaritöölised elama võrdlemisi kaua ja isegi, kes on enesele selle töö elukutseks võtnud, kogu oma eluaja. Võib siis arvata, et see kurnab tööli- sed välja, nii et nad ei jõua isegi niikaua elule vastu panna, kui töölised vahest teistel töö- aladel.

Mulle tundub aga väga imelikuna, miks vaieldakse öötöö keelu vastu. Kui meie käisime sotsiaalkomisjoniga vaatamas pagaritööstusi öö- sel, siis ei leidnud öötöö keeld ka töösturite poolt kategoorilist vastuvaidlemist, ega ei toodud põhjendatud väiteid ette nende poolt, et oleks tarvilik pagaritöö öösel. Küll toodi aga ette ja öeldi, et suuremalt osalt olla öötöö harjumus, millest nüüd raske olevat loobuda. Mitmel pool kõneldi seda. Küll öeldi ka seda mõne väiketöösturi poolt, et mina oleksin nõus öötööd lõpetama, kuid teine seda ei tee, siis näeksime healmeel, et selleks seadus ühtluse tooks. Suuremalt osalt oldi sellega nõus, et öötöö tuleb kaotada. Kui oli Tallinna linna töö- kaitse komisjonis sundmääruse maksmapanemine öötöö keelu kohta käsil, ka siis ütlesid väiketöösturid, et nemad näeksid heameelega, et öötöö kaotataks. Siis ei peaks põhjust olema praegu vastu vaielda ka põllumeeste kogudel. Kui nad on vastu vaieldud, siis peavad selleks olema küll teistsugused tagamõtted. Ka tööstu- ritele enestele ei peaks öötöö vastuvõetav olema. Tema peab ikkagi tööliste kõrval mõne unetu öö mööda saatma ja oma aega selle peale

raiskama. See töösturile ei meeldi, — see paistis, kui sotsiaalkomisjoniga ringreisil käi- sime, mõnelgi pool silma. Muu seas tõen- das üks töösturite hulgast, et tema on tol ajal Soomes olnud, kui seal öötöö keeld maksma pandud, olevat küll vastuvaidlusi sünnitanud, kuid kui seadus maksma pandud, ei olevat see takistusi teinud. Saadi samuti värsket ja tah- ket leiba. Ka arstlikust seisukohast on värsket leiva söömine kahjulik. Miks peaksime seda siis veel nõudma? Meie sõjaväelastele antakse leiba, mis 2 päeva vana, ja varem leiba üldse välja ei anta. Miks peaksime endi juures vastu võtma seisukorra, et rahvale säärares leiba või- maldame, mis tervisele kahjulik on? See ei ole minu arusaamise järgi millegagi põhjendatud. Sotsiaalkomisjonis püüdis väiketöösturite esin- daja ette tuua, et öötöö kaotamine võibolla leivahindu tõstab. Selleks ei toonud tema aga põhjendusi. Sellepärast leian mina, et tööstu- rite harjumuse pärast säärares tööliste kurna- mine edasi kesta ei tohiks ja tööliste kurnami- sele seaduseandlikult lõpp tuleb teha. Selleks on ka käesolev seaduseelnõu minu arvamise järgi esitatud, ja mina pooldan seda seaduseel- nõu igal tingimusel.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Aruandja ettepaneku poolt on 28 häält, vastu 18 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Ettepanek on tehtud, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund.**

Abiesimees **M. Martna.**

Abisekretär **J. Piiskar.**